

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ДОМІНАНТ
В ОПОВІДАЛЬНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі твору А. Екзюпері
«Маленький принц»)**

-

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-ф
спеціальності 035 філологія,
спеціалізація 035.055
романські мови та літератури (переклад
включно), перша – французька,
освітня програма Мова і література
(французька)
Жолнерова Ольга Сергіївна

Керівник к.ф.н., доц. Стуліна Є.В.

Рецензент к.ф.н, доц. Уділова Т.М. _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра романської філології і перекладу

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.051 Романські мови та літератури (переклад включно),
перша - французька

Освітня програма Мова і література (французька)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Жолнерової Ользі Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) «Концептуальний аналіз фразеологічних доміант в оповідальному тексті (на матеріалі твору А. Екзюпері «Маленький принц»)»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Стуліна Євгенія Володимирівна
кандидат філологічних наук, доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 08 січня 2019 р.

3. Вихідні дані до роботи (проекту): теоретичні засади таких понять як, фразеологічні доміанти та концептуальний зміст лінгвістичних одиниць, та концептуальний аналіз розповідного твору А. Екзюпері «Маленький принц»). Використання словників для практичного аналізу.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) розглянути сучасні аспекти фразеологічних одиниць в тексті; 3) дослідити функціонування та роль в розповідному творі; 4) проаналізувати на тексті казки «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері) вплив участі фразеологічних доміант у створенні концептуального змісту.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Стуліна Є.В., к.ф.н., доц.	23.04.2019	23.04.2019
Розділ I	Стуліна Є.В., к.ф.н., доц.	17.05.2019	17.05.2019
Розділ 2	Стуліна Є.В., к.ф.н., доц.	11.06.2019	11.06.2019
Висновки	Стуліна Є.В., к.ф.н., доц.	07.10.2019	07.10.2019

6. Дата видачі завдання 23.04.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	квітень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	травень 2019	виконано
4.	Написання першого теоретичного розділу	червень 2019	виконано
5.	Написання другого практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

О. С. Жолнерова

_____ (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

Є. В. Стуліна

_____ (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

Т. М. Уділова

_____ (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 81 стор., 68 джерел, 2 додатки.

Тема дослідження – «Концептуальний аналіз фразеологічних домінант у оповідальному тексті» (на матеріалі філософської казки Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц»).

Успіх твору А. Екзюпері «Маленький принц» приваблював дослідників своїми літературними та мовними особливостями. Щодо останніх найважливішими є фразеологічні одиниці, іншими словами, афористичні речення, чиє смислове значення зробило їх сталими утвореннями.

Матеріал дослідження: фразеологічні одиниці твору А. Екзюпері «Маленький принц». Впродовж наукового аналізу були виявлені домінуючі фразеологізми твору, які відрізняються своєю будовою, а саме виступають носіями слів з символічним значенням, і функцією передавача світогляду автора.

Предметом дослідження став концептуальний зміст фразеологічних домінант, серед яких знаходяться наступні: *l'eau peut aussi être bonne pour le cœur; le plus important est invisible; on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est invisible pour les yeux; s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître.* Їх вибір обумовлений, перш за все, входженням у їх склад слів з символічним значенням (*eau, cœur, une mauvaise plante*), їх лексико-семантичною здатністю відтворюватись в асоціативних парадигмах, що формуються у вузькому контексті.

Мета дослідження полягає у виявленні і доказі концептоутворюючої і текстоутворюючої функції ФО в оповідальному тексті.

Отримані результати: у сукупності фразеологічні домінанти та асоціативні парадигми (ряди) утворюють такі концептуальні поля оповідального тексту: суть людського життя; головне – думки та почуття (мова є часто неправдо мовець); сприйняття реального світу душею та серцем; боротьба зі злом. Для визначення текстоутворюючої функції фразеологічних домінант у роботі здійснено аналіз концепту, що перетинає весь текст, а також досліджені способи його вербалізації. У творі автор звертається до двох різних,

хоча і абстрактних, аудиторій: дітей, які навчаються першими речам у світі, і дорослих, які виглядають «недосконалыми» поряд з дітьми. Зміст концепту «дорослі люди» (les grandes personnes) формується впродовж всього тексту завдяки використанню однойменного словосполучення (24 рази) та певних афористичних фраз: afin que les grandes personnes puissent comprendre elles ont toujours besoin d'explications; Les grandes personnes ne comprennent jamais rien toutes seules; Les grandes personnes aiment les chiffres; Les enfants doivent être très indulgents envers les grandes personnes; Les grandes personnes elles s'imaginent tenir beaucoup de place; Elles se voient importantes comme des baobabs. У цих фразеологічних домінантах є присутніми також слова з символічним значенням: chiffre – l'apparence dépourvu du sens, les baobabs – le mal.

Отже, роль фразеологічних домінант у творі А. Екзюпері розглядається як складових його концептуального змісту, а також як таких, що пояснюють читачеві світогляд автора, чим створюють його цілісність.

Ключові слова: *фразеологізм, фразеологічні домінанти, концепт, концептуальні поля, асоціативні парадигми (ряди), контекстуальні конфігурації.*

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ОПОВІДНОМУ ТЕКСТІ	9
1.1 Структурно-семантичні та функціональні властивості фразеологічних одиниць в мові та мовленні.	9
1.2 Функціонування фразеологічних одиниць у оповідному тексті як лінгвістична проблема.	13
1.3 Проблеми вивчення особливостей використання фразеологізмів в оповідному тексті: концептуально-композиційна структури і ідейний зміст твору.....	15
1.4 Основні принципи і методика аналізу фразеологічних одиниць в оповідному тексті.....	19
1.5 Концепція фразеологічних доміант в мові і художньому тексті.....	23
1.6 Методика концептуального аналізу фразеологічних доміант в художньому тексті.....	25
РОЗДІЛ 2 АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИКИ ДОМІНАНТНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ТВОРІ А. ЕКЗЮПЕРІ «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ»	28
2.1 Твір «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері як культурний і концептуальний феномен.....	28
2.2 Актуалізація семантики доміантних ФО в безпосередньому контекстному оточенні в межах фразеологічної конфігурації.....	33
2.3. Актуалізація семантики доміантних ФЕ в межах цілого твору.....	53
2.3.1 Прийоми аналізу доміантних фразеологічних одиниць в межах цілого твору.....	53
2.3.2 Фразеологічні доміанти як змістовні елементи концепту «дорослі люди» (grandes personnes) в казці А. Екзюпері «Маленький принц»	57

2.4 Домінантні фразеологізми як носії концептуального змісту твору.....	70
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТОК А.....	90
ДОДАТОК Б	92

ВСТУП

Проблема функціонування фразеологічних одиниць (далі ФО) була і залишається однією з центральних проблем фразеології. Останні два десятиліття у вітчизняній та зарубіжній фразеології відзначені появою великої кількості досліджень, присвячених питанням використання фразеологізмів в різних типах текстів, в яких автори виявляють залежність між механізмом введення ФО в текст і специфікою комунікативної спрямованості типу тексту.

Вибір оповідного тексту, а саме філософської казки відомого французького письменника А. Екзюпері «Маленький принц» для аналізу функціонування фразеологічних одиниць, зумовлений тим, що певна кількість ФО зробила його скарбницею і джерелом особливої експресивності і спонукає до розуміння художньо-естетичних принципів автора.

Об'єктом дослідження є фразеологічні конфігурації в художньому тексті «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері. Фразеологічні конфігурації, певні відрізки тексту, в яких вживається фразеологічна одиниця. В роботі проаналізовано 5 фразеологічних одиниць. При відборі дослідного матеріалу зверталася увага на характер смислових відносин ФО з безпосереднім контекстним оточенням, на їх місце в структурі концептуального змісту, в образній системі цілого тексту. Виявлялися домінантні ФО, які займають центральне місце в структурно-смисловій організації тексту.

Структурно-смислова організація тексту виходить з взаємообумовленості структурно-смислових параметрів тексту. Автор упорядковує текст таким чином, щоб створити інформаційно багату структуру, що реалізується в співвідношенні з інтенцією автора. Текст казки складається з 27 глав, послідовність яких є перш за все структурою його смислу. На рівні понятійно-концептуального сприйняття тексту це дає підставу говорити про наявність у тексті певної смислової структури або смислової організації, що спирається також на відбір лінгвістичних засобів, серед яких певну функцію виконують фразеологізми.

Висловлюючи думку письменника, фразеологізми, вжиті у тексті філософської казки репрезентують її концептуальний зміст. Такі фразеологізми у дослідженні називаються домінантними.

Предметом дослідження стали фразеологічні домінанти (далі ФД), що репрезентують концептуальний зміст оповідного тексту. Під фразеологічною одиницею в роботі розуміється мовна одиниця, яка є стійким, повністю або частково семантично перетвореним складним знаком [Мелеровіч, Мокієнко 2008]. Поряд з терміном фразеологічна одиниця в дослідженні використовуються синонімічні поняття фразеологізм, стійкий зворот, стійка фраза. До стійких фраз відносяться ФО, які за структурою рівні висловам: пареміям, афоризмам, крилатим виразам.

Методологічною базою дослідження є теорія художньої мови [В.В. Виноградов], принципи філологічного аналізу художнього тексту [Н.Н. Волкова, Гаврин С.Г., Брагіна Н.Г.]; вчення про фразеологічний контекст [А.В. Кунин, А.М. Мелеровіч, В.М. Мокиєнко, Г. В. Беликова]; принципи семантичного аналізу ФО в мові [А.М. Мелеровіч, В.М. Мокиєнко]; дослідження художнього тексту в комунікативно-прагматичному аспекті [Н.С. Болотнова, Е.А. Попова]; методика комплексного аналізу ФО в оповідній прозі [М.А. Фокина].

Мета роботи – виявлення і доказ концептоутворюючої і текстоутворюючої функції ФО в оповідному тексті.

Досягнення поставленої мети визначило необхідність вирішення ряду дослідницьких завдань:

1) узагальнити сучасні лінгвістичні дослідження ФО в оповідному тексті, обґрунтувати методику концептуального аналізу стійких оборотів в літературному тексті;

2) виявити фразеологічний склад в тексті твору А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц»; виділити фразеологічні домінанти у тексті, виокремити фразеологічні конфігурації, які є ключовими епізодами оповідання;

3) охарактеризувати фразеологізми як засіб формування оповідної структури тексту: оповідної точки зору суб'єкта мовлення, типу розповіді;

4) розкрити роль ФО в експлікації концептуального змісту художнього тексту; розглянути особливості структури та семантики концептуальних полів твору;

5) визначити обумовленість використання фразеології світоглядними переконаннями автора твору.

Методика дослідження. У роботі застосовувалися: метод суцільної вибірки фразеологізмів з тексту твору, описовий метод для визначення змісту фразеологічних одиниць твору, метод контекстуального аналізу для визначення фразеологічних конфігурацій, кількісний метод для підрахунку вживання прямих номінацій концепту «дорослі люди» (*grandes personnes*) у пункті роботи 2.4.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що ФО вивчаються в літературному творі, який раніше не був об'єктом лінгвістичного дослідження з точки зору концептуального змісту його фразеологічних домінант, а також в уточненні і поглибленні комплексної методики аналізу фразеологізмів в художній прозі з урахуванням жанрової специфіки та особливостей оповідної структури тексту.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні комплексної методики виявлення стійких оборотів, в класифікації функцій і ролей ФО в розповідному тексті, систематизації смислових зв'язків і відносин ФО і інших елементів художнього тексту на асоціативному рівні тексту у фразеологічних конфігураціях, у визначенні місця і ролі фразеологічних домінант у структурно-тематичній організації тексту.

Практичне значення роботи направлене на досконалення методики вивчення літературного твору на іноземній мові, а саме полягає у розробці методів аналізу вжитку фразеологізмів у літературному творі, виявленні їх ролі і функцій у створенні сюжетної лінії тексту, ідейного задуму автора. Результати практичного дослідження можуть бути використані на заняттях з інтерпретації тексту іншомовного літературного твору.

Робота складається з двох розділів, вступу і висновків, загальна кількість сторінок 81.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В РОЗПОВІДНОМУ ТЕКСТІ

1.1 Структурно-семантичні та функціональні властивості фразеологічних одиниць в мові та мовленні

Однією з істотних особливостей сучасного розвитку фразеології є визнання того, що фразеологічний фонд мови є об'єктом багатоелементним і включає кілька різних складових, кожна з яких вимагає свого лінгвістичного дослідження. При цьому в якості основного фразеологічного фонду виділяються поєднання слів, які містять такі основні параметри: є номінативними мовними одиницями, мають повну або часткову ідіоматичність, відтворюваність, відносну стійкість.

Центральне місце займають фразеологічні зрощення і вирази (вперше виділені В.В. Виноградовим на основі переробленої, в застосуванні до російського мовного фонду, теорії Ш. Баллі) що володіють цілісним фразеологічним значенням [Виноградов 1980, с. 154].

На периферію фразеологічного фонду відходять фразеологічні вирази, які являють собою відтворювані, стійкі поєднання слів з нефразеологічним значенням і фразеологічні сполучення, що мають аналітичні фразеологічні значення [Толикіна 1972, с. 7]. Деякі дослідники відносять до фразеологізмів комунікативні одиниці або стійкі фрази, за термінологією В.Л. Архангельського [цит. По Салапов 2016].

В сучасних теоретичних дослідженнях з фразеології налічується значна кількість визначень фразеологічних одиниць. Так, за твердженням А.В. Куніна, «фразеологічна одиниця – це стійке поєднання лексем з повністю або частково переусвідомленим значенням» [Кунин 1986, с. 148].

Слідом за А.В. Куніним і Е.Ф. Арсентьев під ФО розуміє окремо оформлені одиниці мови з повністю або частково переусвідомленим

значеннями. Як релевантні ознаки фразеологічної одиниці відзначаються: стійкість (тобто – відтворюваність), семантична ускладненість, сталість лексичного складу, морфологічна і синтаксична фіксованість, не модульованість за схемою змінного поєднання слів [Арсентьева 2006, с. 172]. Фразеологічна одиниця - це особливий тип мовного знаку, і як всякий знак, вона характеризується з боку трьох аспектів: форми, де елементи мови, в свою чергу, відрізняються багатокomпонентністю; в аспекті змісту вони характеризуються переосмисленням компонентів, тобто ідіоматичністю; в функціональному плані їм властива стійкість і загальноживаність [Гак 2005, с. 3].

Семантичну структуру фразеологізму, як і структуру будь-якої лексичної одиниці, можна уявити у вигляді мікросистеми, всі елементи якої знаходяться в тісному зв'язку і взаємозалежності між собою. Семантична своєрідність фразеологічних одиниць полягає в специфіці поєднання *сем.* Отже, *семи* виступають не тільки як конституанти основних семантичних складових **ФО**, але і як сполучні ланки між ними. Вони є мінімальними одиницями семантики фразеологічних одиниць і виконують функції або визначення смислу, або утворення смислу [Арсентьева 2006, с. 37].

Визначення об'єкта фразеології перетинається з проблемами класифікації фразеологічних одиниць. Слід зазначити, що фразеологізми класифікуються з урахуванням особливостей вживання (Е.Ю. Белозерова) з урахуванням особливостей походження (З.Д. Попова); з урахуванням співвідношення фразеологізмів з певними частинами мови (Є.Ф. Арсентьева); з урахуванням семантичного маркування (В.П. Жуков); за А.М. Мелеровичем і В.М. Мокиєнко склад фразеологізмів диференціюється з точки зору темпоральної характеристики; В.Н. Телія класифікує фразеологічні одиниці, ґрунтуючись на лінгвокультурологічному принципі опису ідіом (номінативно-ідеографічна класифікація) [Телія 1966, с. 56]. У сучасній науці існує кілька варіантів класифікацій фразеологічних одиниць і з точки зору їх стилістичного забарвлення. Більшість мовознавців виділяють три класи фразеологізмів в залежності від переважної сфери їх вживання: книжкові, розмовні і нейтральні

(або міжстильові).

Книжкові фразеологічні одиниці визначаються як такі, які переважно або виключно вживаються в писемній мові, а саме, в поетичній, публіцистичній, науковій, офіційно-ділових сферах спілкування і т. п.

До розмовних фразеологізмів відносять одиниці, які переважно або виключно вживаються в усному мовленні, такі ФО в тлумачних і двомовних словниках виділені спеціальними позначками: «розмовне», «просторічне», «грубе», «лайливе», «зневажливе», «грубо просторічне», «жаргонне» і т. п.

Нейтральними або між стильовими фразеологічними одиницями вважаються ФО, що вживаються в усіх стилях мови [Арсентьева Е. Ф., с. 46].

Фразеологічні звороти як виразний засіб є найважливішою складовою частиною мови і мовлення. Фразеологія представляє інтерес для дослідників в силу її яскравої образності, емоційності, оціненності, національної специфіки. Фразеологічний фонд мови, широко використовуваний у багатьох функціональних стилях, становить один з найважливіших компонентів мовної комунікації, і без уміння користуватися ним не може бути забезпечена культура мови. Незнання фразеології збіднює мову, робить її маловиразною, ускладнює спілкування, перешкоджає правильному розумінню художньої та спеціальної літератури.

Погляди лінгвістів на об'єкт науки, на критерії фразеологічних одиниць істотно відрізняються. В історії склалося два основних напрямки. Одне пов'язане з ім'ям Ш. Баллі і В. В. Виноградовим, на думку яких фразеологія – це наука про семантику лише стійких словосполучень. Новий етап у розвитку фразеології як теорії про стійкі словосполучення пов'язаний з ім'ям В.М. Телії. Міркуючи про природу фразеологічної одиниці, В.М. Телія пише, що ідіоми – це свого роду мікротексти, в яких, крім образного опису власного значення об'єкта дійсності, присутні і співзначення (в мовознавстві їх прийнято називати конотаціями), що виражають оціночне і емоційне ставлення мовця до значення. Ті хто говорить і слухає, автоматично «розгортають» цей мікротекст в процесі спілкування. Розгортання фразеологічної одиниці – це семантична трансформація мікротексту в свідомості із залученням знань, життєвого досвіду

комунікатора, а також оцінка об'єкта дійсності через подібну трансформацію. Інакше кажучи, ФО є текстом в тексті, який збагачує і доповнює зміст висловлювання [Телия 1999, с. 84].

У фразеології відзначається взаємозв'язок і взаємозалежність ідіоматичності і стійкості. В.П. Жуков називає стійкість мірою ідіоматичності [Жуков 1972, с. 20-29]. Е.Н. Толікіна розуміє під стійкістю, як сталість компонентного складу фразеологічних одиниць, так і заданість синтагматичних зв'язків [Толикіна 1972, с. 13]. С.Г. Гаврін веде мову про внутрішні властивості стійкості – «перебування в сховищі пам'яті» [Гаврін, 1972, с. 131]. У науці з'являється нове осмислення категорії стійкості мовної одиниці. Так, в роботах Н.Г. Брагіної відстоюється думка про зв'язок стійкості з відтворюваністю знака в готовому вигляді, яка безпосередньо пов'язана з процесами функціонування соціально-колективної пам'яті нації. Було висунуто гіпотеза, що процеси категоризації фразеологічного поняття не довільні і «механізми стійкості виявляються включеннями в культурні механізми», удаючи собою формування культурних прототипів, які транслуються колективною пам'яттю з покоління в покоління через різні системи дискурсів (міфологічний, філософський та т. п.) [Брагіна 1999, с. 133].

Помітну роль фразеологія відіграє в процесах комунікації, будучи засобом підвищення експресивності тексту, вираження авторської індивідуальності. Фразеологічні одиниці широко варіюють в мові і тексті, що також робить їх вивчення важливим і актуальним

Цікаві дослідження на матеріалі фразеологічних одиниць різних мов призводять вчених до висновків про своєрідне співіснування фразеологізмів в мові та мовленні. Так, наприклад Волкова Н.М. зауважує, що художній текст виступає засобом широкої актуалізації та модифікації фразеологічних одиниць і, що фразеологізми піддаються системному варіюванню і контекстуальній модифікації в тексті [Волкова 2005, с. 11].

1.2 Функціонування фразеологічних одиниць у оповідному тексті як лінгвістична проблема

Вивченню функціонування фразеологічних одиниць в художній прозі присвячено багато наукових робіт як у вітчизняному так і в зарубіжному мовознавстві.

Фразеологічні одиниці мають особливу експресивність і метафоричність в літературно-художньому творі. Розробці теоретичних проблем вивчення особливостей функціонування фразеологічних одиниць в розповідному дискурсі присвячені наукові роботи таких дослідників: А. А. С.В. Анохіна [2005]; Э.М. Латипова [2005]; Н.Н. Баскакова [2010]; Г.В. Белікова [2017]; Е.Ю. Белозерова [2015]; Н.С. Болотнова [1999]; О.А. Гапченко [2008]; А.Е. Гусєва [2008]; Г.Ф. Жидкова [1998]; В.И. Карасик [1999]; М.Л. Ковшова [2000]; А. М. Мелерович, В.М. Мокиєнко [2008]; Т. Б. Самарська, Е.Г. Мартиросьян [2014]; А.В. Прокофьєва [2002]; Е. А. Федоркіна [2006]; М.А. Фокіна [2008] та ін. В них визначається роль стійких оборотів в структурно-смісловій організації тексту, виявляється семантична взаємодія фразеологічних одиниць з контекстним оточенням, характеризуються прийоми індивідуально-авторського перетворення стійких оборотів в художньому мовленні.

Проблеми, досліджувані лінгвістами, в ході аналізу функціонування ФО в оповідному творі, зводилися до наступного:

1) роль ФО в експлікації концептуального змісту художнього тексту і особливості структури та семантики концептуальних полів; обумовленість використання фразеології переконаннями письменників;

2) фразеологічний склад у текстах, фразеологічні конфігурації як ключові епізоди оповідання;

3) фразеологізми як засіб формування оповідної структури

тексту: оповідної точки зору суб'єкта мовлення, типу розповіді;

Мова художнього твору – найбільш надійне джерело, яке дозволяє встановити закономірності функціонування фразеологічних одиниць. Мова художньої літератури – це зразок прикладу літературної мови, на який рівняються в відборі мовних засобів і в користуванні мови, це критерій правильності мови, свого роду ідеальна норма [Кожина 1977, с. 60].

У складі художнього тексту фразеологізми є одним з образно-поетичних засобів, використовуваних в образотворчих цілях, а також показниками, за допомогою яких мовна експресія виявляється в тексті. ФО містять в собі переносно-фігуральні значення і смислові відтінки, характерні для образного мовлення, служать засобом характеристики персонажів, гумору і сатири, стилізації і пародіювання. Все перераховане може бути позначено терміном «художні функції» ФО в літературному творі [Болотнова 1992, с.100].

Мова художнього твору – найбільш надійне джерело. Воно дозволяє встановити закономірності функціонування ФО. Використання фразеологізмів дозволяє: посилити наочність і образність тексту; створити потрібну стилістичну тональність (урочистості, піднесеності або зневаження); більш яскраво визначитися зі ставленням до того, що повідомляється, передати авторські почуття і оцінки.

Особливу групу фразеологізмів складають афоризми (в перекладі з грецької – визначення) – крилаті слова, вислови з літературних джерел, що виражають з певною стислістю якусь значну, глибоку думку в оригінальній формі, що запам'ятовується.

При аналізі фразеологічних одиниць автори зазвичай спираються на

положення про те, що мова як форма вираження може виступати в ролі ключа до вивчення і розуміння комунікації. У якості об'єкта дослідження вчені вибирають фразеологізми, що містять непряму характеристику емоційного стану людини [Белозерова 2015]. Функціонально-прагматичні властивості фразеологічних зворотів також цікавлять вчених, оскільки у літературному творі вони направлені на реалізацію комунікативної, когнітивної та прагматичної функцій висловлювання, тому аналізу піддаються ті фразеологізми, які вжиті в мові персонажів літературних творів [Волкова 2005, г.; Белозерова 2015; Жидкова 1998 г.].

Дослідники висловлюють думку, що у процесі комунікації фразеологічні одиниці, володіючи семантичною структурою, сприяють передачі асоціативної інформації, що міститься в їх значенні, а їх вживання детерміновано умовами і метою спілкування. Прагматичний потенціал використання ФО в художньому тексті пов'язаний зі ставленням мовця (чи самого автора твору або його героїв) до мовних знаків, за допомогою яких виражаються емоційні та оцінні положення в мовних актах [Гоголан 1988 г.; Ковшова 2000; Захарова 2001].

1.3 Проблеми вивчення особливостей використання фразеологізмів в оповідному тексті: концептуально-композиційна структура і ідейний зміст твору

Розгляд фразеологічних одиниць в творах художньої літератури стало об'єктом багатьох лінгвістичних досліджень таких вчених, як А. М. Мелеровіч, М.М. Захарова, М.Р. Проскуряков, І.Ю. Третьякова, М.А. Фокіна та ін. Проте ряд теоретичних проблем в галузі вивчення текстових властивостей фразеологізмів і особливостей їх функціонування в художньому мовленні вимагає свого вирішення: функціонування фразеологізмів в творах різних жанрів, культурологічні та когнітивні аспекти фразеології і їх текстове втілення, психологічна структура персонажа і її уявлення у фразеологічному портреті.

Останнім часом з'являється багато наукових досліджень, в яких

визначається роль стійких оборотів в структурно-смісловій організації художнього тексту, виявляється семантична взаємодія фразеологічних одиниць з контекстним оточенням, характеризуються прийоми індивідуально-авторського використання фразеологізмів у художньому мовленні. Серед них можемо назвати роботи таких вчених: Приходько А.М 2008, Баскакова Н.М., 2010, Мартиросьян Е.Г. 2014.

З урахуванням сучасних наукових досягнень в галузі лінгвістики тексту, аналізу дискурсу, досліджень функціонування фразеології в художньому мовленні в наукових дослідженнях представлено комплексний багатоаспектний розгляд фразеологічних одиниць у творах оповідної прози різних мов, де усталені звороти мають високу частотність вживання, будучи ключовими виразами, що відображають образне бачення автора. Фразеологізми належать до числа активних засобів створення авторської позиції, формування оповідної точки зору і сприяють успішному декодуванню авторського задуму, так як передають домінуючі текстові смисли, репрезентують концептуальний зміст художнього тексту, транслюють специфічні риси мовної особистості письменника [Гоголан 1988, с. 23].

Як зазначає ряд вчених, на сьогоднішній день проблема вивчення системи взаємообумовлених функцій ФО в художньому мовленні потребує поглибленого дослідження. У сучасному мовознавстві досі не розроблена методика комплексного аналізу фразеологізмів, яка дозволила б виявити і обґрунтувати ієрархію функцій і ролей ФО в розповідному дискурсі [Захарова 2001, с. 312], [Карасик 2002, с. 24], [Ковшова, М.Л, с. 235] , [Маслова 2008, с. 35-37]. Різномічне вивчення функціонування фразеологізмів в тексті визначається необхідністю системного вивчення наративних, комунікативно-прагматичних і когнітивних властивостей ФО, які обумовлені жанровою специфікою оповідного твору, особливостями літературної комунікації в художньому оповіданні, своєрідністю його концептуальної структури.

Концепт є одиницею ментального характеру, в якій закладена певна інформація, знання, зумовлені особистим чи суспільним досвідом, оформлена мовними чи немовними знаками. Як ментально-мовно-культурне явище він

вбирає в себе велику кількість форм вираження, оскільки становить «результат поєднання словникового значення слова з особистим та етнічним досвідом» [Карасик 2002, с. 51]. Дослідження концептів шляхом опису засобів їх мовного вираження залишається одним з проблемних питань концептології та когнітивної лінгвістики: Ю. Степанов, В. Карасик, З. Попова, А. Приходько, В. Маслова.

Дослідження фразеологізмів та паремій як засобу концептуалізації думки є складовою загальної теорії мовної концептуалізації світу, що розуміють як «процес когнітивної діяльності людини, внаслідок якого здобувається сукупність знань про світ, репрезентована у мовній формі, а також вербальні способи та механізми інтерпретації нових знань, отриманих у результаті мовної та розумової діяльності» [Попова 2007, с. 105].

Опис фразеологічних та паремійних вербалізаторів більшість дослідників зараховують до основних процедур дослідження концепту, проте використовують при цьому різні прийоми. Так, В. І Карасик пропонує застосовувати паремійний аналіз в описі концептів, який полягає в аналізі семантики паремійних номінацій [Карасик 2002, с. 192]; З. Д. Попова та І.А. Стернін – аналіз та опис семантики мовних засобів, які входять до номінативного поля концептів [Попова 2007, с. 160-162]; М. В. Піменова – визначення способів вторинного переосмислення відповідної лексики, дослідження концептуальних метафор та метонімії [Піменова 2013, с. 17].

Серед науковців немає єдиної думки щодо критеріїв відбору фразем та паремій, які б входили до номінативного поля того чи того концепту. З.Д. Попова і І.А. Стернін вважають, що номінувати концепт можуть фразеологізми, до складу яких входить ім'я концепту; паремії, розуміння яких інтерпретуються як відображення когнітивної ознаки концепту; метафоричні номінації; сталі порівняння з ключовим словом [Попова 2007, с. 160-162]; А.М. Приходько виділяє дві площини фразеологічної об'єктивації: мовну (ФО дорівнює певному концепту); мовленнєву (ФО висвітлює якусь рису концепту) [Приходько 2008, с. 111-114]. Фразеологізм входить у номінативне поле відповідного концепту, на думку О. Гапченко, лише за умови, що лексема-

компонент фразеологізму презентує цей концепт [Гапченко 2008, с. 35]. В. Ужченко ж переконаний, що «кожний фразеологізм як єдність його інваріата й варіантів глибоко врістає в екстралінгвальний ґрунт, пронизуючи численними коренями-формулами й одночасно реалізуючи, вербалізуючи структури свідомості, подаючи своєрідну матрицю якоїсь стійкої стандартної ситуації» [Ужченко 2008, с. 48].

На сучасному етапі розвитку фразеології особливо актуальний інтерес дослідників до розробки таких теоретичних напрямів, які дозволять поглянути по-новому на накопичений віками багатий фразеологічний матеріал, звернувшись до проблеми фразеологічного моделювання, механізмів створення фразеологічних одиниць, побудови концепту фразеологізмів, їх ментального образу [Захарова 2001, с.140]. На думку вчених, особливість реалізації прагматичного потенціалу фразеологізмів в літературі полягає в тому, що емоційно-оціночні посили героїв чітко виражені і передані читачеві. У процесі комунікації прагматика досліджених фразеологічних одиниць розкриває умови і цілі ситуативного спілкування, а також відображає фрагмент дійсності, знань і уявлень про світ в сфері міжособистісних відносин [Залевская 2007, с.275].

У процесі комунікації фразеологічна одиниця, володіючи семантичною структурою, сприяє передачі асоціативної інформації, що міститься в її значенні, а її вживання детерміновано умовами і метою спілкування. Прагматичний потенціал використання ФО в мові або в художньому тексті пов'язаний зі ставленням мовця (самого автора твору або його героїв) до мовних знаків, за допомогою яких виражаються емоційні та оцінні положення. Роль і функції ФО в процесі мовного акту і передачі інформації, розрахованої на певну цільову аудиторію, є комунікативно-актуальними. Виходячи з комунікативно-прагматичних характеристик ФО, ми можемо стверджувати, що основними прагматичними параметрами фразеологізмів є експресивність, концептуальність і під текстова інформація. Кожна ФО виконує певну комунікативну функцію і реалізує певне комунікативне завдання [Белозерова 2015, с.27].

1.4 Основні принципи і методика аналізу фразеологічних одиниць в оповідному тексті

Загальновідомо, що фразеологія будь-якої мови – це найцінніша лінгвістична спадщина, в якій відбивається бачення світу, національна культура, звичаї і вірування, фантазії і історія говорить крізь неї до народу. На сучасному етапі дослідження фразеологічні одиниці мови заслужено отримали визначення «найбільш самобутньої, в культурно-мовному плані, частини її номінативного запасу» [Телия 1999, с.153]. У всі періоди розвитку лінгвістики вітчизняні та зарубіжні мовознавці виявляли підвищену цікавість до вивчення стійких лексичних одиниць. У скарбниці лінгвістичних досліджень існує безліч робіт, присвячених дослідженню фразеології. Більшість з них базуються на системному підході до мови, виконані в рамках традиційної лінгвістики (О. С. Ахманова, О. В. Кунін, В. Н. Телия, М. Т. Тагієв). Однак останнім часом підхід до фразеології здійснюється переважно з когнітивних і психолінгвістичних позицій [Гутовская 2010, с. 255].

Ряд сучасних наукових досліджень присвячено аналізу так званих фразеологічних доміант. Пошук даної категорії може здійснюватися як на рівні мовної системи, так і на рівні тексту [Баскакова 2010, Беликова 2017, Фокина 2008]. Дедалі популярнішими, хоча і не численними, стають, останнім часом, дослідження фразеологічних доміант на матеріалі літературних творів. Вибравши схожу тему наукового аналізу, вважаємо доцільним вивчити, на даному етапі, методику аналізу фразеологічних доміант в оповідному тексті.

В якості робочого поняття був обраний термін фразеологічна доміанта. Ми дотримуємося визначення даного лінгвістичного феномена, сформульованого Т.В. Жеребило: знак, найбільш широкий за семантичним обсягом [Жеребило, 2010]. Даючи визначення даного поняття, ми спиралися в першу чергу на термін «доміанта» (лат. – панівний) розглянутий слідом за Д.Е. Розенталь як один з членів синонімічного ряду, який обирається як носій головного значення, який підпорядковує собі всі додаткові смислові та

стилістичні відтінки значення, що виражаються іншими членами ряду [Розенталь Д.Э., Теленкова М.А, 2008]. Не можна не відзначити той факт, що дане мовне явище мало вивчено на сьогоднішній день. Вважаємо, що частково це пов'язано з існуючою в лінгвістиці думкою, яка йде від дослідників тверської психолінгвістичної школи А. А. Залевської та інших. Ми вважаємо, що основу мовної свідомості становить якесь ядро, яке відображає специфіку мовного буття індивіда [Залевская 2007, с. 243]. Дане ядро, в нашому випадку, представляє фразеологічна домінанта. Важливим ми вважаємо визначення Ю. Н. Караулова, який відзначає, що ядро мовної свідомості формується з тих слів (ідей, понять, концептів) в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільшу кількість зв'язків, тобто викликані в якості відповідей на найбільшу кількість стимулів [Караулов 2007, с. 191 206].

Беручись до аналізу фразеологічних доміант в тексті твору Антуана де Сент-Екзюпері, ми виходили з наступного положення, сформульованого В. В. Виноградовим. Учений зауважує, що з використанням стилістичного підходу мова в художньому творі невіддільна від ідейного задуму письменника, від експресивної тканини твору, від характеристик дійових осіб і від тієї творчої особистості оповідача, яка створюється всією композицією художнього твору [Виноградов 1980, с. 120].

Напрямки досліджень ФО в тексті в зарубіжній і вітчизняній лінгвістиці зводяться до наступних:

- 1) прийоми художнього використання фразеологізмів у зв'язку з художніми функціями ФО в романі;
- 2) прагматичні функції фразеологічних одиниць у новітній художній літературі;
- 3) реалізація комунікативної, когнітивної та прагматичної функцій висловлювання, для виявлення яких, аналізу піддаються ті фразеологізми, які вжиті в мові персонажів твору [Белозерова 2015].

Ми поділяємо думку вчених про те, що фразеологізми виступають однією з форм експлікації колективного усвідомлення навколишнього світу (матеріального і ментального). У процесі породження тексту носій мови

переміщує фразеологізми з поля пам'яті в простір створюваного тексту. Фразеологічні одиниці, виступаючи як лінгвокультуреми, представляють лише невелику частину тієї верхівки айсберга, в якій зосереджена вербально зона когнітивного простору особистості, яка висовується. У творі ці одиниці сигналізують про істотні риси особистості письменника [Мелерович, Мокиєнко 2008]. На підтвердження цього слід навести думку також Ю. Н. Караулова, яка є найбільш доцільною реальному співвідношенню мови і свідомості особистості. Автор наголошує, що для мовної особистості прецедентні тексти сплітаються в досить щільну мережу, «пропустивши» через яку її дискурс, ми отримуємо «в залишку» ті проблеми, які дана особистість вважає життєво важливими, найголовнішими для себе, як представника людства і, над вирішенням яких вона б'ється. Ми отримуємо набір рис її індивідуального характеру, відбитий за допомогою тих же прецедентних текстів, ми отримуємо, нарешті, систему із суто прагматичних критеріїв і оцінок, з якими мовна особистість підходить до життєвих ситуацій і колізій, а відповідно, і сукупність мотивів, що визначають її позицію і образ дій [Караулов 2010, с. 136].

Основні методи аналізу фразеологічних доміант викладені в тих нечисленних роботах, які виконані в основному на матеріалі російської мови [Баскакова Н.Н. 2010, Фокіна, М.А. 2015]. З огляду на структурно-семантичну і культурологічну специфіку французької мови, ми зробимо спробу аналітичного відбору методів дослідження і обговоримо їх вибір. На слушне зауваження дослідників, методика вивчення функціонального аспекту фразеології в художньому тексті залишається неопрацьованою в достатній мірі, а також багато теоретичних і практичних питань опису фразеологічного матеріалу в творі літератури вимагають свого вирішення.

Фразеологізми належать до числа активних засобів створення авторської позиції, формування оповідної точки зору і сприяють успішному декодуванню авторського задуму, так як передають доміантні текстові смисли, репрезентують концептуальний зміст художнього тексту, транслують специфічні риси мовної особистості письменника [Фокіна, 2010].

В наукових роботах з аналізу функціонування ФО, в розповідному тексті,

використовуються наступні методи дослідження: метод семантичного аналізу ФО, описово-аналітичний метод, метод контекстуального аналізу мовних одиниць та ін.

Для здійснення даного дослідження нам необхідно дати визначення поняття, яке є центральним в роботі – розуміння фразеологізму. Під фразеологізмом, в роботі, розуміється роздільнооформлена мовна одиниця, яка є стійким, повністю або частково, семантично перетвореним, складним знаком [Мелеровіч, 2008].

Поряд з терміном фразеологізм, в дослідженні, ми будемо використовувати таке поняття, як стійка фраза. До стійких фраз відносяться ФО, які за структурою дорівнюють висловам: пареміям, афоризмам, крилатим виразам [Прокофьев, 2002.]. До такого підходу нас спонукають певні принципи, розроблені в ході аналогічних наукових робіт на матеріалі інших мов, а саме:

- 1) фразеологічні повтори забезпечують зв'язність тексту, визначають композицію твору;
- 2) ФО здійснюють свої художні функції на трьох рівнях художнього тексту: ідейно-естетичному, жанрово-композиційному і мовному;
- 3) концептоутворююча функція ФО проявляється в тому, що засобами фразеології створюються художні концепти твору.

ФО є ядерними компонентами концептуальних полів і виконують когнітивну роль, яка полягає в тому, що усталені звороти конденсують знання про світ та світосприйняття автора.

1. 5 Концепція фразеологічних доміант в мові і художньому тексті

Як вже було зазначено вище фразеологічна доміанта є як найбільш широкий за семантичним обсягом лінгвістичний знак. Не можна не відзначити той факт, що дане мовне явище мало вивчено на сьогоднішній день. Вважаємо, що частково це пов'язано з існуючою в лінгвістиці думкою, що для фразеології характерним є нездатність фразеологізмів виступати в якості доміанти синонімічного ряду, і твердженням, що в цій якості зазвичай виступає або

вільне поєднання, або окреме слово [Харитоновна 2005, с. 123]. Однак за результатами ряду досліджень на матеріалі різних мов стійкі лексичні одиниці можуть функціонувати в індивідуальному лексиконі носіїв мови в якості фразеологічної домінанти. Присутність в індивідуальному лексиконі домінанти було обгрунтовано з психолінгвістичної точки зору такими представниками тверській психолінгвістичній школи, як А.А. Залевська, Н. О. Золотова, Т.Ю. Сазонова. Вчені стверджують, що основу мовної свідомості становить якесь ядро, яке відображає специфіку мовного буття індивіда [Залевская А.А. 2007, Золотова Н.О. 2004]. Підтвердження і розвиток даної точки зору ми знаходимо у Ю. Н. Караулова, який відзначає, що ядро мовної свідомості формується з тих слів (ідей, понять, концептів) в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільшу кількість зв'язків, тобто, викликані в якості відповідей на найбільшу кількість стимулів [Караулов 2000, с. 198]. Отже, психолінгвістична реальність фразеологічної домінанти має під собою наукову аргументацію.

Повертаючись до проведених вже досліджень з виявлення фразеологічних домінант, слід перерахувати причини, які наділяють ту чи іншу ФО функцією домінанти. Такими причинами можуть виступати: ширша семантика фразеологізму, присутність позитивної конотації в його семантиці, характер мовної форми і структури, суб'єктивно важливе, цінне, близьке для індивіда [Арзамасцева, 2012].

Щодо останньої причини можемо зіслатися на роботу О. О. Потебні, який вважав, що в душевній діяльності є поняття найсильніші, висунуті вперед, і поняття, що залишаються далеко. Саме найсильніші уявлення беруть участь в утворенні нових думок [Потебня 1993, с. 83-91].

Доказом того, що фразеологічні домінанти (ФД) виступають активно предметом аналізу наукових досліджень, є їх аналіз в поетичному тексті. Як доводять вчені у ФД можуть спостерігатися певні види зв'язків – парадигматичні, семантико-граматичні, асоціативні різного порядку. Фразеологічні домінанти здатні виконувати різні функції: функцію лейтмотиву – ФО повторюється в тексті кілька разів, грає важливу роль в декодуванні і сприйнятті всього тексту; функцію створення кільцевої композиції – ФО

вживається в тексті двічі; функція формування тематичної цілісності – ФО, вжита в основних композиційних блоках тексту [Прокоф'єва 2002].

Таким, чином, дослідники доводять текстоутворюючу функцію фразеологічних одиниць, вжитих в тексті.

У художньому тексті фразеологізмам відводиться, на думку багатьох дослідників, певна роль: вони виступають в ролі синонімів звичайних слів, визначають душевний, моральний стан персонажів. Велику кількість подібних фразеологізмів ми знаходимо в художній літературі. Їх вживання надає твору експресивно-стилістичне забарвлення несе в собі неповторну індивідуальність автора. Д.Н. Шмельов вказував, що потенційна образність фразеологізму відповідає елементарній потребі урізноманітнити своє мовлення, засобами номінації надавати йому експресивно-оцінну спрямованість [Шмелев 1973, с. 123].

Таким чином, вивчення фразеологізмів представляється привабливим для лінгвістики завдяки їх здатності виражати емоційно-образне ставлення до дійсності. Особливо яскраво виразні властивості фразеологізмів проявляються в літературі. Вони оживляють мову, роблячи її барвистою, емоційною. Саме образність О. О. Потебня приймав «неодмінною умовою поетичності» [Потебня 1993, с. 218].

1. 6 Методика концептуального аналізу фразеологічних доміант в художньому тексті

На завершальному етапі формування теоретичної бази майбутнього дослідження є цілком логічним висвітлити питання про концептуальний аналізі фразеологічних одиниць. У даній роботі обраний підхід до концептуального аналізу зводиться до наступного: він розглядається нами як спосіб, методика вивчення функціонування ФО в художньому тексті.

Відповідно до існуючої точки зору, в ході концептуального аналізу виявляються мовні засоби репрезентації світоглядних позицій автора

художнього тексту, за допомогою ФО розкриваються базові художні концепти, важливі для розуміння проблематики творів [Баскакова 2010].

У фразеологізмах і фразеологічних конфігураціях, спожитих в оповідному тексті, відображається розуміння дійсності автором, формується концептуальний малюнок, який є основою його світосприйняття. З нашої точки зору, дослідження фразеологізмів як носіїв художніх концептів є одним із способів доступу до авторського світогляду, тому що через фразеологічну репрезентацію простежується образ і розуміння світу автором твору. Саме з цих позицій ми розглядаємо фразеологізми як семантичні доміанти в вербалізації художніх концептів.

Першим прийомом концептуального аналізу фразеологічних доміант, представлених у творі фразеологізмами і фразеологічними фразами, стане їх відбір за тематичним ознакою. Іншими словами, ми складемо список фразеологічних конфігурацій і фразеологізмів, які формують номінативне поле того чи іншого художнього концепту. Однак, слід уточнити, за якою ознакою буде здійснюватися відбір фразеологічних конфігурацій, тим більше що серед учених немає єдиної думки щодо критеріїв відбору ФО, які входили в номінативні поля того чи іншого концепту. С. Попова та І. Стернін вважають, що номінувати концепт можуть фразеологізми, до складу яких входить ім'я концепту; паремії, смисли яких інтерпретуються як відображення когнітивних ознак концепту; метафоричні номінації; сталі порівняння з ключовим словом [Попова, Стернін 2007, с. 69-71]. А.М. Приходько виділяє дві площини фразеологічної об'єктивації: мовну, фразеологізм дорівнює певному концепту, мовленнєву, фразеологізм висвітлює якусь рису концепту [Приходько 2008, с. 111-114].

Ми схильні вибрати критеріями відбору фразеологічних доміант і фразеологічних конфігурацій наступні: в їх склад входить або ім'я концепту або його мовні синоніми; значення фразеологічних конфігурацій інтерпретує основну ознаку концепту. До цих двох ознак слід додати також загальний ситуативний смисл фразеологічної конфігурації, враховуючи абстрактний характер і асоціативну природу концептів. При цьому фразеологічної

домінантою ми будемо розглядати таку фразеологічний вислів, в структурі і в тлумаченні якогось присутня лексема-ім'я концепту, однокореневі слова, синоніми або похідні від них. Слід зауважити, що інші фразеологічні конфігурації, в яких не спостерігаються дані ознаки, але які входять в номінативний ряд концепту на підставі наявності семантико-когнітивних ознак в їх утриманні, викликають у свідомості носіїв мови асоціації з концептом, навіть якщо в їх складі немає імені концепту, також будуть в зоні нашої уваги. [Гусева 2008, с. 24-25].

Наступним прийомом дослідження стане аналіз семантики домінантних фразеологічних одиниць в безпосередньому контекстному оточенні, тобто в межах фразеологічної конфігурації. При цьому ми будемо інтерпретувати семантику такого фразеологізму як актуалізатора певного концепту.

Аналіз концептуального змісту домінантних фразеологічних одиниць у оповідному тексті-казці ми намагаємося провести також не тільки у межах близького контексту вжитку, але й прослідкувати участь фразеологічних домінант у актуалізації змісту концепту впродовж всього тексту. У даному випадку ми будемо намагатися використати статистичний метод аналізу, щоб довести формування концептного змісту і його розвиток впродовж всього тексту, залучаючи кількісний показник. Саме такий метод може довести без усяких хиб цілісність текст.

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИКИ ДОМІНАНТНИХ ФРАЗЕО-ЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ТВОРІ А. ЕКЗЮПЕРІ «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ»

2.1 Твір «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері як культурний і концептуальний феномен

Філософська казка «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері близька як дорослим, так і дітям і з 1943 року і в наші дні завойовує серця жителів

багатьох країн. За вдалим зауваженням І.В. Сосновської, робота з класичними текстами передбачає відновлення тих смислів, поживлення тих станів душі, через які вони колись створювалися [Сосновська І.В.].

Розповідь від першої особи, що супроводжується наївними малюнками, являє собою дитячу історію. Простота виразів, відвертість реплік, нереальний і химерний характер історії підсилюють це враження. Але Маленький Принц – це не просто дитяча казка для розваги читача. Її виховні, навіть моральні аспекти – очевидні. Символізм присутній скрізь: намальований баранчик оживає. Баобабам, які представляють сліпу силу, протистоїть квітка, крихка і безневинна. Лис заново вчиться справжньої дружби з Маленьким принцом. У безплідній засусі повернення до себе, здається, відроджуються справжні почуття: ті, які може спіткати тільки серце, далеке від обманної мови суспільства.

Для проведення дослідження з метою визначення концептуального змісту фразеологічних домінант в художньому творі постараємося виділити тематичний зміст казки. Іншими словами, спробуємо розібратися в композиційній структурі і ідейному змісті твору, визначити його ключові ідеї і провідні мотиви. Для цього проаналізуємо основні теми в усьому творі, виділяючи ФО, які є носіями концептуального змісту в різних розділах твору. Це нам допоможе визначити фразеологічні конфігурації в репрезентації концептуального змісту тексту через фразеологічні домінанти.

Загальновідомий факт, що фразеологізми належать до числа активних засобів створення авторської позиції, формування оповідної точки зору і сприяють успішному декодуванню авторського задуму, так як передають домінантні текстові смисли, репрезентують концептуальний зміст художнього тексту, транслюють специфічні риси мовної особистості письменника [Фокина 2008].

Отже, тематичний зміст включає такі компоненти: спогади оповідачем своїх перших малюнків, своє самотнє дитинство, своє рішення стати пілотом (глава 1), потім, він розповідає, як після аварії шість років тому йому довелося приземлитися посеред Сахари. Саме там він зустрів Маленького принца (глава

2). Оповідач показує, що принц прийшов з іншої планети (глава 3) і просить його намалювати вівцю і дозволяє собі багато відступів, кажучи про менталітет дорослих і їх серйозність, про баобабі, які вторгаються на його маленьку планету з її чудовими заходами і унікальною квіткою: трояндою (с. 4-8). Міжпланетні подорожі Маленького принца привели його до виявлення галереї портретів (глава 9): король ілюзорної імперії (глава 10), марнославна людина (глава 11), питуший (глава 12), бізнесмен (глава 13), вуличний ліхтарник (глава 14), географ (глава 15). На землі він зустрічає в ще більшій кількості всі попередні типи (глава 16), до яких додаються змія, що говорить загадками (глава 17), пустеля, повна троянд, відлуння, різноманітні гори [с. 18-20] і, перш за все, приручений лис – будучи унікальним у всьому світі завдяки любові, яку він несе (глава 21). Торгівці наркотиками (глава 22), постачальник таблеток, які заощаджують час – нові карикатури про проблеми сучасного світу (глава 23). Однак на восьмий день невдачі в пустелі недолік води стає тривожним: Маленький принц відкриває оповідачеві невичерпне джерело, скарб, який кожен несе в собі (глави 24-25). Але скоро настане час розставання (глава 26). Прагнучи знайти свою троянду, Маленький принц навмисно укушений змією, яка відправляє його назад в свій світ (глава 27).

Коротко перераховані події казки формують певну тематичну картину, яка «приховує» в собі концептуальний зміст твору. Виходячи з змінюваності і різноманітності подій казки за виділеними оповідачем главам, ми будемо розглядати окремо концептуальний зміст деяких глав, називаючи його текстовим концептуальним полем. У кожному з таких полів, на наше тверде переконання, присутня фразеологічна конфігурація, що несе в собі головний концептуальний сенс, що дозволяє нам називати її фразеологічної домінантою.

Загадкова історія «Маленький принц» – це, перш за все, історія про багатство внутрішнього світу і людських відносин, які найкраще проявляються в хвилини тривоги і самотності: любов, дружба, прихильність, страждання. Погляд очима дитини – загадка, часто драматична. Маленький принц продовжує задавати питання про сенс життя.

Прагматизм і раціоналізм відповідей на його питання – комічні і лише підкреслюють дурість людей. Таким чином, завдяки присутності дитини і його роздумів оповідач може, нарешті, вказати шлях порятунку і уникнути повільної агонії світу, позбавленого цінностей.

Чому казка А. Екзюпері є концептуальним феноменом? Саме відповідь на це запитання пояснює вибір нашої теми дослідження. Виходячи з тематики твору, будемо намагатися визначити потенційно існуючий його концептуальний зміст.

Твір «Маленький принц» за жанровою приналежністю є казка-притча, де в алегоричних образах розкриваються основні проблеми людства: духовна сліпота, черствість, неможливість відкрити своє серце світу і близьким: *Voici mon secret. Il est très simple : on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible pour les yeux* [Chap. XXI].

Останньою в маршруті подорожей і самого життя Маленького принца стає планета Земля, де Маленький принц знаходить справжнього друга в особі Лиса, який і відкриває головні істини головному герою: *on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible pour les yeux* [Chap. XXI]. Саме ці слова є ідейним задумом автора, який підняв у своєму творі такі важливі теми, як сутність людського буття, чистота і моральність душі, розуміння прекрасного, краси і любові: *Aimer, ce n'est pas se regarder l'un l'autre, c'est regarder ensemble dans la même direction* [Chap. XXI].

Особливо сильно в казці «Маленький принц» проглядається критичне ставлення до «світу дорослих» і прагнення відродити романтичний погляд на світ, властивий дітям. А. Екзюпері за допомогою дитячого сприйняття, яким наділений Маленький принц, підводить читача до думки, що саме в дитячій чистоті помислів і прямої суджень закладена велика мудрість, дана людині: ми повинні навчитися піклуватися про тих, хто поруч : *Tu deviens responsable pour toujours de ce que tu as apprivoisé. Tu es responsable de ta rose...* [Ch. XXI]; жити в гармонії і слухати своє серце, тим самим розширюючи межі своєї душі: *Mais les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le coeur* [Ch. XXV], ця ж думка

повторюється у наступній главі *Ce qui est important, ça ne se voit pas...* [Ch. XXVI].

Відвідуючи послідовно шість планет, Маленький принц на кожній з них стикається з певним життєвим явищем, що є втіленим в мешканцях цих планет: владою, марнославством, пияцтвом, псевдонаукою. На думку Сент-Екзюпері, вони втілювали в собі доведені до абсурду найбільш поширені людські пороки. Не випадково саме тут у героя виникають перші сумніви в правильності людських суджень: *Les grandes personnes ne comprennent jamais rien toutes seules, et c'est fatigant, pour les enfants, de toujours et toujours leur donner des explications* [Ch. I].

Виходячи зі складових ідейного змісту твору А. Сент-Екзюпері, а саме «пороки дорослих людей», «чуттєве сприйняття дійсності», «піклування про тих, хто поруч», «кохання і краса», ми можемо припустити існування однойменних концептів твору. Про дослідження концептів літературного твору йдеться у багатьох наукових роботах.

З метою більш повного розкриття ідейного змісту творів, дослідники літературних творів вдаються до допомоги концептів. Так, концепт розглядається через посередство таких понять, як смислова домінанта, як мисленева сутність твору. Щоб виокремити концепт як змістовний мінімум текстового простору, авторами пропонуються певні параметри [Самарская, Мартиросьян 2014]. Концепт у літературі, – продовжують дослідниці, – частіше за все відноситься до індивідуальної свідомості автора [Самарская, Мартиросьян, 2014]. Під час дослідження концептів твору вчені стикаються з певними труднощами, а саме, з труднощами складності художнього слова. Лексичні одиниці безпосередньо відчують вплив системи художнього мислення письменника, а концепти, що стоять за ними, являють собою фрагменти цілісної індивідуальної художньої картини світу [Гришман 1997, с. 64]. Поняття концепту сформувалось у результаті вивчення вченими-літературознавцями певних ментальних категорій, що належать до окремо взятої свідомості. Вивчення поняття концепт дозволяє зрозуміти особливості і закономірності автора, а також механізми інтерпретації індивідуально-

авторської концепції світу. Особливо важливим у дослідженнях є вивчення художнього мислення письменника, який у своїх творах створює іншу реальність [Чижова 2007, с. 95].

Отже, перелічені вище складові ідейного змісту і їх однойменні концепти у творі А. Екзюпері «Маленький принц», а також теоретичні положення щодо дослідження концептів художнього твору, які, за твердженням дослідників, є міцно зв'язаними зі світоглядом автора твору, де мова твору кодує всі ці смисли, дають нам змогу дослідити фразеологічні одиниці, які, на нашу думку, й виступають у ролі такого коду.

Мова літературного твору – універсальний спосіб не тільки комунікації головних ідей і світосприйняття його автора, але й пізнання своєрідності тієї мовної призми, через яку автор оцінює світ. Не зважаючи на широке коло дослідницьких робіт щодо мови і ідей твору А. Екзюпері, мова твору таїть в собі багато чого нерозкритого. Одними з таких не до кінця вивчених мовних одиниць твору виступають його фразеологічні одиниці, які стали афоризмами. Головною функцією таких фразеологічних одиниць (афоризмів) стало вираження світогляду автора через призму його власного досвіду. Тому, щоб найбільш повно і зі всіх сторін розкрити зміст авторських задумів, іншими словами концептуальний зміст, ми будемо розглядати фразеологічні одиниці (афоризми) як носії концептів, тобто як такі словесні знаки, значення яких складається з поняття і авторське суб'єктивного уявлення про нього.

2.2 Актуалізація семантики домінантних ФО в безпосередньому контекстному оточенні в межах фразеологічної конфігурації

З урахуванням сучасних наукових досягнень в галузі лінгвістики тексту, аналізу дискурсу, дослідження функціонування фразеологізмів в художньому мовленні і т. ін., в даній роботі містиця комплексний аналіз фразеологічних одиниць, які вжито в творі французького письменника ХХ століття А. Екзюпері «Маленький принц». У тексті твору усталені звороти мають високу частотністю

вживання, будучи ключовими виразами, що відображають авторське бачення людини і її взаємин.

Об'єктом аналізу в даному розділі стануть домінантні фразеологічні одиниці, семантика яких є особливим естетичним феномен: їх значення і форма в своїй єдності є основними складовими компонентами композиційної структури і ідейного змісту твору. Домінантні фразеологічні одиниці передають головні ідеї і мотиви твору, які виступають у якості смислових домінант тексту.

Композиційна структура і ідейний зміст формуються окремими складовими і зв'язком між ними. До них відноситься: тематика - це область відображення реальності; проблематика – область постановки питань; ідейний зміст – область художніх рішень. Ідейний зміст – це та сфера, де стає яким авторське ставлення до світу і до окремих його проявів, авторська позиція; тут певна система цінностей затверджується або заперечується, відкидається автором.

Ключові ідеї та провідні мотиви – художнє втілення в літературі деяких складових авторської самосвідомості.

Попередній аналіз твору А. Екзюпері показав, що автор використовує фразеологізми в творі там, де вони характеризують персонажа або самого автора. Найбільш помітна роль фразеологізмів в тому випадку, коли вони говорять не тільки про манеру, тип мови певного персонажа, властивого тільки йому одному, але і є носіями його світогляду.

Аналізуючи ФО в художньому творі, ми виходимо з широкого розуміння фразеології, об'єктом якої є всі стійкі поєднання слів з ускладненим значенням [Кунин 1986, с. 26]. Як вже зазначалось, нижньою межею фразеологізму є утворення з двох слів, при цьому один з компонентів може бути службовим словом; верхня межа фразеологізму – складне речення (паремія, афоризм, сентенція).

Наш аналіз виходить з того, що мовна особистість і її ідіоматика, як унікальні лінгвістичні сутності, знаходяться в центрі уваги сучасних мовознавців. За визначенням К. А. Федоркіної у літературному тексті ми

стикаємося з освоєнням мовних ресурсів на вищому рівні, що характеризується особистісним володінням фразеологією, коли і інтелектуальний рівень, і мовна компетенція дозволяють автору використовувати ФО, реалізувати потенційні можливості семантики і структури фразеологізму [Федоркіна 2006].

Для проведення аналізу нам необхідно обґрунтувати послідовність аналізу, щоб досліджувати актуалізацію семантики домінантних фразеологічних одиниць в безпосередньому контексті.

Поясненню механізмів взаємозв'язку між елементами ментального лексикону і фразеологічними одиницями мови, що відбивається в синхронній дії мовного і когнітивного значень, було присвячено чимало робіт як вітчизняних, так і зарубіжних: Г.В. Беликова, А.Н. Баранов, Д.О. Добровольский, И.А. Стернин.

Фразеологічні домінанти в рамках когнітивно-дискурсивного підходу розглядаються в роботі як вербально об'єктивований результат асоціативно-образного осмислення фрагмента світу в процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності індивіда (в нашому випадку письменника) і в умовах мовної комунікації (в нашому випадку написання художнього твору). Використовуючи методику лінгвокогнітивної інтерпретації, ми досліджуємо актуалізацію семантики ФД, яка, з одного боку, спирається на метафоричну складову мислення автора як мовної особистості в процесі категоризації явищ світу, що спостерігаються. З іншого боку, обумовлена особливостями комунікативного контексту, в якому вжито фразеологізм.

У своєму творі А. Екзюпері торкається в абстрактному вигляді через іносказання, метафори і символи тем космічного масштабу: добра і зла, життя і смерті, людського буття, істинної любові, моральної краси, дружби, нескінченної самотності, взаємовідносини особистості і натовпу і багатьох інших. Світогляд письменника у творі об'єктивується за допомогою мовних засобів. Основні теми казки передані в її розділах і актуалізуються різними мовними засобами.

Особливе місце в системі таких мовних засобів закономірно відводиться фразеологічним одиницям. За влучним висловом О.М. Баранова, дані мовні

засоби репрезентують примат когнітивного, неоднорідність плану змісту і мовного вираження [Баранов 1997].

Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу домінантних фразеологічних одиниць в творі і досліджувати їх концептуальний зміст, вважаємо за необхідне послатися на думку вчених про роль і особливості даних мовних засобів. Так Г. Вежбицька і її послідовники відстоювали, в рамках фразеологічної когнітології, точку зору про механізми синтаксичної компресії і їх експлікації в мові як відображення згортання ментальних структур в процесі кагніції, підкреслюючи провідну роль фразеологізмів (метафор) в категоризації і концептуалізації навколишнього світу [цитуються за Е.Е. Анікиним, А.П. Чудіновим 2011]. Для проведення концептуального аналізу фразеологічних домінант в тексті твору, слід зауважити, що внутрішня форма фразеологізму, організуюча його значення, ґрунтується на переосмисленні як інтерпретації фрагмента дійсності, в результаті чого формуються знання про цей фрагмент. Все це дозволяє вважати переосмислення як основний когнітивний механізм, що формує семантику домінантної фразеологічної одиниці у творі.

У нашому випадку такими фрагментами дійсності виступають (*l'eau*) вода, (*la rose*) троянда, (*les baobabs*) баобаби, (*la désert*) пустеля, (*boa*) змія. Фразеологічні одиниці, до складу яких входять ці слова, ми вважаємо домінантними, тому що вони сприяють узагальненню авторських ідей, стають метафоричними символами, які репрезентують концептуальний зміст художнього тексту.

З метою виявлення концептуальної інформації і, отже, експлікації елементів авторського світогляду, обрані ФО розглядаються не стільки як мовні знаки – результат метафоричного перенесення між предметами думки – скільки як об'єктивованій в мові спосіб осмислення «положення справ» в світі [Беликова 2017].

Багато дослідників творчості А. Екзюпері вважають головною рисою його стилю символізм. Символи в творі А. Сент Екзюпері представляють художнє втілення авторської самосвідомості. Фразеологічні одиниці, в яких символи набувають конкретного авторського змісту, в даній роботі розглядаються як

домінантні. Актуалізація їх семантики здійснюється в безпосередньому контексті (2.2), а також у в межах цілого твору (2.3.).

Конкретизуючи авторське світобачення, слід зауважити, що домінантні фразеологізми висвітлюють найважливіші теми твору такі, як сутність людського буття (*L'eau peut aussi être bonne pour le cœur*), де головним виступає чистота і моральність душі (*Le plus important est invisible*); розуміння краси, любові, дружби (*on ne voit bien qu'avec le cœur, L'essentiel est invisible pour les yeux*); узи дружби змушують дивитися на світ по іншому (*on ne connaît que les choses que l'on apprivoise*); зі злом треба боротися (*s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître; les baobabs ne sont pas des arbustes, mais des arbres grands comme des églises*).

Крім принципу відбору ФД за їх роллю у висвітленні ідейного змісту твору та світогляду письменника, а також присутності у складу слова, що має символічний смисл, ми використовуємо також принцип розгортання їх семантики у межах певного близького контексту за допомогою асоціативних рядів. Слова, що позначають символи твору і входять до складу домінантних фразеологічних одиниць, наступні: *l'eau, les baobabs, le cœur (l'âme), une mauvaise plante, le désert, le boa*. На наше тверде переконання письменник наповнює символи глибоким філософським змістом.

А. Домінантний фразеологізм *L'eau peut aussi être bonne pour le cœur*

У Екзюпері існують ключові, улюблені образи-символи, до них ведуть сюжетні лінії: це пошуки води льотчиком, що знемагає від спраги, його фізичні страждання і дивовижний порятунок.

Символ життя – *вода*, втамовує спрагу загублених в пісках людей, джерело всього існуючого на землі, їжа і плоть кожного, та субстанція, яка дає можливість відродження.

В своєму творі Екзюпері наповнює символ води глибоким філософським змістом. Зневоднена пустеля (*le désert*) – це символ миру, спустошеного війною,

хаосом, руйнуванням, людської черствістю, заздрістю і егоїзмом. Це світ, в якому людина вмирає від духовної спраги.

Використовуючи інтерпретативний аналіз фразеологізму *L'eau peut aussi être bonne pour le cœur ...* [ch.XXIV], ми приходимо до висновку, що його концептуальне значення засноване на транспозиції сфери джерела – вода, в сферу мета – мир. Подальший контекстуальний аналіз пошуку асоціативного ряду концепту світ також базується в творі на метафоричному перенесенні, а саме, недолік води або втрата світу веде до смерті:

..... *j'avais écouté l'histoire du marchand en buvant la dernière goutte de ma provision d'eau: – Ah ! dis-je au petit prince, ils sont bien jolis, tes souvenirs, mais je n'ai pas encore réparé mon avion, je n'ai plus rien à boire, et je serais heureux, moi aussi, si je pouvais marcher tout doucement vers une fontaine!*

– *Mon ami le renard, me dit-il...*

– *Mon petit bonhomme, il ne s'agit plus du renard !*

– *Pourquoi ?*

– *Parce qu'on va mourir de soif... Il ne comprit pas mon raisonnement, il me répondit :*

– *C'est bien d'avoir eu un ami, même si l'on va mourir. Moi, je suis bien content d'avoir eu un ami renard... « Il ne mesure pas le danger, me dis-je. Il n'a jamais ni faim ni soif. Un peu de soleil lui suffit... » Mais il me regarda et répondit à ma pensée :*

– *J'ai soif aussi... cherchons un puits...*

– *L'eau peut aussi être bonne pour le cœur...*

– *J'ai soif de cette eau-là, dit le petit prince, donne-moi à boire... Et je compris ce qu'il avait cherché !*

Цікавим є наміри Маленького принца, який вже восьмий день знаходиться у пустелі без води: *Moi, se dit le petit prince, si j'avais cinquante-trois minutes à dépenser, je marcherais tout doucement vers une fontaine...* » [Ch. XXIII]. У розгортанні змісту ФД приймають участь інші лінгвістичні засоби, що об'єднуються семою *вода*. Такі засоби ми називаємо асоціативними рядами (далі АР).

Асоціативний ряд: відсутність води – неминуча смерть: *la dernière goutte de ma provision d'eau, plus rien à boire; mourir de soif, J'ai soif, donne-moi à boire.*

Асоціативний ряд: вода (мир) – джерело життя: *cherchons un puits ..., je serais heureux ... marcher vers une fontaine!*

Авторське концептуальне значення фразеологізму *L'eau peut aussi être bonne pour le cœur ...* з'являється в результаті нових когнітивних процесів концептуалізації референтної ситуації: домінантна ознака цієї ситуації є не взагалі життя людини, що залежить від води, а його духовне повноцінне життя, на що вказує присутність у фразеологізми слова *le cœur*.

Символічне значення води, а саме мир як порятунок людини, ми бачимо в іншому уривку:

– *Je soulevai le seau jusqu'à ses lèvres. Il but, les yeux fermés. C'était doux comme une fête. Cette eau était bien autre chose qu'un aliment.*

– *Elle était née de la marche sous les étoiles, du chant de la poulie, de l'effort de mes bras.*

– *Elle était bonne pour le cœur, comme un cadeau. Lorsque j'étais petit garçon, la lumière de l'arbre de Noël, la musique de la messe de minuit, la douceur des sourires faisaient ainsi tout le rayonnement du cadeau de Noël que je recevais.*
[Ch XXII].

Наділяючи воду більшою значимістю, ніж необхідний елемент для фізичного життя людини – *cette eau était bien autre chose qu'un aliment* – автор порівнює її з подарунком. Для людства *мир* – подарунок, для автора це *la lumière, la musique, la douceur, le rayonnement*. Так автор описує мирне життя. – *Et cependant ce qu'ils cherchent pourrait être trouvé dans une seule rose ou un peu d'eau...*

– *J'ai soif de cette eau-là, dit le petit prince, donne-moi à boire...*

– *Et je compris ce qu'il avait cherché ! Je soulevai le seau jusqu'à ses lèvres. Il but, les yeux fermés.*

– *C'était doux comme une fête. Cette eau était bien autre chose qu'un aliment.*

– *Elle était née de la marche sous les étoiles, du chant de la poulie, de l'effort de mes bras.*

– *Elle était bonne pour le cœur, comme un cadeau. Lorsque j'étais petit garçon, la lumière de l'arbre de Noël, la musique de la messe de minuit, la douceur des sourires faisaient ainsi tout le rayonnement du cadeau de Noël que je recevais.*

Таким чином, концептуальний зміст фразеологізму *L'eau peut aussi être bonne pour le cœur* зводиться до наступного: тамуючи спрагу людей, втрачених в піску, вода – джерело всього, що існує на землі; вона – їжа і плоть кожного, речовина, яке дозволяє відроджуватися, фундаментальний принцип життя – вода, одна з вічних істин, непохитна річ, наділена великою мудрістю. Вважаємо, що концептуальний зміст цієї фразеологічної одиниці є складним. Для підтвердження цієї точки зору звернемося до ще одного згадування символічного вжитку води у творі:

... nous réveillons ce puits et il chante... Dans mes oreilles durait le chant de la poulie et, dans l'eau qui tremblait encore, je voyais trembler le soleil. C'est comme pour l'eau. Celle que tu m'as donnée à boire était comme une musique, à cause de la poulie et de la corde... tu te rappelles... elle était bonne. Toutes les étoiles seront des puits avec une poulie rouillée. Toutes les étoiles me verseront à boire... [ch. XXVII].

Продовжуючи дослідження концептуального змісту зазначеної домінантної фразеологічної одиниці, де символічне значення води формується асоціативними рядами, можна прослідкувати розвиток цього змісту, який полягає у присутності надії, радості, що актуалізується у лінгвістичних елементах: *ce puits ... chante, le chant de la poulie, dans l'eau ... trembler le soleil, boire était comme une musique, Toutes les étoiles seront des puits.*

В. Домінантний фразеологізм *Le plus important est invisible*

Символ троянди – це любов, краса, жіноче начало в творі. Маленький принц не відразу розгледів справжню внутрішню сутність краси. Але після розмови з Лисом йому відкрилася істина – краса лише тоді стає прекрасним, коли вона наповнюється сенсом, змістом. Протиставлення форми - видимого і змісту – невидимого, яке є головним, і розуміється серцем.

– *Adieu, dit le renard. Voici mon secret. Il est très simple : on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible pour les yeux.*

– *L'essentiel est invisible pour les yeux, répéta le petit prince, afin de se souvenir.*

– *C'est le temps que tu as perdu pour ta rose qui fait ta rose si importante.*

– *C'est le temps que j'ai perdu pour ma rose... fit le petit prince, afin de se souvenir. [ch. XXI].*

– *Ce qui embellit le désert, dit le petit prince, c'est qu'il cache un puits quelque part...*

– *Oui, dis-je au petit prince, qu'il s'agisse de la maison, des étoiles ou du désert, ce qui fait leur beauté est invisible !*

– *Comme le petit prince s'endormait, je le pris dans mes bras, et me remis en route. J'étais ému. Il me semblait porter un trésor fragile. Il me semblait même qu'il n'y eût rien de plus fragile sur la Terre. Je regardais, à la lumière de la lune, ce front pâle, ces yeux clos, ces mèches de cheveux qui tremblaient au vent, et je me disais: «Ce que je vois là n'est qu'une écorce. Le plus important est invisible... »*

– *Oui, dis-je au petit prince, qu'il s'agisse de la maison, des étoiles ou du désert, ce qui fait leur beauté est invisible !*

– *Comme le petit prince s'endormait, je le pris dans mes bras, et me remis en route. J'étais ému. Il me semblait porter un trésor fragile. Il me semblait même qu'il n'y eût rien de plus fragile sur la Terre. Je regardais, à la lumière de la lune, ce front pâle, ces yeux clos, ces mèches de cheveux qui tremblaient au vent, et je me disais: «Ce que je vois là n'est qu'une écorce. Le plus important est invisible... ». [ch. xxiv].*

Протиставлення форми і змісту в тексті казки формує авторський художній концепт краси. Тому концептуальний зміст домінантної фразеологічної одиниці полягає в тому, що краса міститься в сутності, а не в формі. Сутність краси – невидима. Звідси побудовані асоціативні ряди в контексті:

Асоціативний ряд: видима форма: *Ce que je vois est une écorce, les yeux, la maison, les étoiles le désert.*

Асоціативний ряд: невидиме зміст: *voir avec le cœur, ce qui fait leur beauté est invisible, le plus important est invisible.*

Ця думка підтримується у всьому тексті. Розширення концептуального змісту крім асоціативних рядів здійснюється протиставленням художніх смислів, пов'язаних з протиставляють поняттями: *les yeux-le cœur.*

Ключова філософська тема казки Маленький принц – тема буття, вона умовно ділиться на реальне буття – існування і ідеальне буття – сутність. Реальне буття тимчасове, минуще, а ідеальне – вічне, незмінне. Сенса людського життя полягає в тому, щоб досягнути, максимально наблизитися до суті. Ця тема актуалізується за допомогою пильності серця, вміння бачити серцем, розуміти без слів, де чітко проглядається концепт «розуміння світу за допомогою почуттів».

Отже, наступна домінантна фразеологічна одиниця, пов'язана з протиставленням існування і сутності, буде містити в своєму складі слова *les yeux, le cœur.*

С. Домінантний фразеологізм *on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est invisible pour les yeux.*

Думка, укладена в уже згадуваний фразеологізм, визначає ідейний задум казки, отже, є всі підстави розглядати його як домінантний.

Актуалізація семантики даного фразеологізму відбувається у вигляді секрету, що розкривається лисом маленькому принцу: – *Adieu, dit le renard. Voici mon secret. Il est très simple: on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible pour les yeux* [Ch. XXI]. Осмислення сутності цього секрету Маленьким принцем відбувається через повторюваність фразеологізму: – *L'essentiel est invisible pour les yeux, répéta le petit prince, afin de se souvenir* [ch. XXI].

Таким чином, оповідач концентрує увагу на чуттєвому душевному сприйнятті світу. Розвиток концептуального змісту здійснюється в момент пошуку життєво важливих складових, які можна розшукати, відчути тільки серцем: – *Et cependant ce qu'ils cherchent pourrait être trouvé dans une seule rose*

ou un peu d'eau ... – Bien sûr, répondis-je. Et le petit prince ajouta: – Mais les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le cœur [Ch. XXV].

Протиставлення – зовнішнього і внутрішнього сприйняття світу (*les yeux / le cœur*: те, що видно і те, чого не видно) – здійснюється шляхом характеристики зорового сприйняття – *les yeux sont aveugles, invisible pour les yeux*, що наводить на думку, що сприйняття серцем є єдино правильним і об'єктивним. Використання протиставлення використовується і по відношенню до мови (мовлення), до розуму: *Le langage est source de malentendus* [Ch. XXI], *Quand on veut faire de l'esprit, il arrive que l'on mente un peu* [ch.17]..

Цікавим є той факт, що, лексеми *les yeux / le cœur* використовуються за межами фразеологічних конструкцій з метою підтримки ідеї про важливість чуттєвого сприйняття: *Il but, les yeux fermés* [ch. XXV], *Je fis halte, le cœur serré, mais je ne comprenais toujours pas* [ch. XXVII].

Отже, домінантна функція аналізованого фразеологізму підтверджується його участю в реалізації основної ідеї твору – чуттєвість душі, пильність серця, вміння бачити серцем, розуміти без слів. Актуалізація даної функції відбувається в контексті за допомогою способу протиставлення понять (*les yeux / le coeur*) в безсполучникових синтаксичних конструкціях, підборі епітетів для характеристики способів сприйняття і оцінки навколишнього світу (*le cœur serré, les yeux invisibles*).

D. Домінантний фразеологізм *on ne connaît que les choses que l'on apprivoise*.

Домінантна роль даного фразеологізму в творі ґрунтується на його зв'язку з наступною темою: в світі немає досконалості (*rien n'est parfait au monde*), але зате є гармонія, є людяність, є відповідальність людини за доручену йому справу, за близьку йому людину, є ще відповідальність за свою планету, за все, що на ній відбувається.

В авторській системі цінностей тема дружби займає одне з головних місць. Тільки дружба здатна розтопити лід самотності і відчуженості, так як вона ґрунтується на взаєморозумінні, взаємодовіри і взаємодопомоги.

Концептуальний зміст фразеологізму *on ne connaît que les choses que l'on apprivoise* пояснюється в творі одним з персонажів – лисом: – «... *Ca signifie «créer des liens ...»*. Розширення концептуального зміст відбувається за рахунок створення асоціативного ряду: *la responsabilité*.

Асоціативний ряд *la responsabilité* формується, перш за все, однойменними словами і його похідними одиницями. Слово *la responsabilité*, в контексті всього твору розширює своє значення:

– *Tu deviens responsable pour toujours de ce que tu as apprivoisé.* [Ch.XXI];

– *Tu sais ... ma fleur ... j'en suis responsable! Et elle est tellement faible! Et elle est tellement naïve. Elle a quatre épines de rien du tout pour la protéger contre le monde ...* [ch. XXVI].

Якщо в першому випадку *почуття відповідальності* за одного набуває сему *statu* (*Tu deviens responsable*) тим, хто готовий виконувати всі обов'язки по відношенню до цієї людини (*ce que tu as apprivoisé*) постійно (*toujours*), то в другому – бути відповідальним (*qui prend en considération les conséquences*) означає допомагати і захищати. Дані контекстуальні семи з'являються внаслідок семантичної інтерпретації: вона дуже слабка (*Et elle est tellement faible*), вона так простодушна (*Et elle est tellement faible!*). У неї тільки і є що чотири жалюгідних шипа, більше їй нема чим захищатися від світу ... (*Elle a quatre épines de rien du tout pour la protéger*).

Слід помітити, що троянда (*la fleur, la rose*) – символ, до якої звернене практично весь твір, символ любові, краси, жіночого начала.

Подальше розширення концептуального значення асоціативного ряду *apprivoiser une personne – devenir responsable de cette personne* – формується через семантичні контекстні складові *прихильності, відданості, турботи / engagement, dévouement, soin*. Покажемо це на прикладах.

Маленький принц не відразу розгледів справжню внутрішню сутність краси. Але після розмови з Лисом йому відкрилася істина – краса лише тоді стає прекрасним, коли вона наповнюється сенсом, змістом.

Ось, що говорить маленький принц трояндам, які – не його троянди: *Vous n'êtes pas du tout semblables à ma rose, vous n'êtes rien encore, leur dit-il. Personne ne vous a apprivoisées et vous n'avez apprivoisé personne ...* Вживання присвійних прикметників (*ma rose*) вказує на приналежність троянди маленькому принцу, на відміну троянд від його троянди (*Vous n'êtes pas du tout semblables à ma rose*), яке полягає в узах прихильності, дружби, чого інші троянди ще не пізнали: *Personne ne vous a apprivoisées et vous n'avez apprivoisé personne*. Прихильність, узи дружби надають певну значимість життю, інакше ви – ніхто, ніщо (*vous n'êtes rien encore*). Таким чином, семантична складова прихильності формується на основі семантичних компонентів приналежності і відмінності від інших.

Маленький принц говорить: *ma rose à moi, un passant ordinaire croirait qu'elle vous ressemble. Mais à elle seule elle est plus importante que vous toutes* [ch. XXI].

Контекстна семантична складова відданості актуалізується семою готовності віддати життя за приручену троянду: *On ne peut pas mourir pour vous. Mais à elle seule elle est plus importante que vous toutes*. Важливість уз (*liens*) наповнена змістом, інакше життя порожнє, троянди, навіть гарні, яких не приручили – порожні: *Vous êtes belles, mais vous êtes vides, leur dit-il encore. On ne peut pas mourir pour vous. Mais à elle seule elle est plus importante que vous toutes*

Контекстна семантична складова турботи актуалізується за допомогою паралельних конструкцій зі сполучником *puisque*, який, повторюючись, підсилює причину *turboti* за троянду (*marque la raison connue et évidente*); видільні звороти (*c'est elle que, c'est elle dont*) і перерахування дій (*j'ai arrosée, j'ai mise sous globe, j'ai abritée par le paravent, j'ai écoutée se plaindre, j'ai tué les chenilles*). Наприклад: *puisque c'est elle que j'ai arrosée. Puisque c'est elle que j'ai mise sous globe. Puisque c'est elle que j'ai abritée par le paravent. Puisque c'est elle dont j'ai tué les chenilles (sauf les deux ou trois pour les papillons). Puisque c'est elle*

que j'ai écoutée se plaindre, ou se vanter, ou même quelquefois se taire. Puisque c'est ma rose. [Ch. XXI]. З урахуванням контекстного інтерпретативного аналізу слід зауважити, що семантична складова турботи формується за допомогою сем, що позначають дії.

Ще однією семантичної складової концептуального змісту домінантного фразеологізму *on ne connaît que les choses que l'on apprivoise* є думка про те, що приручити – значить зробити світ значним, бо все в ньому нагадує про улюблену істоту. Цю істину спочатку пояснює Маленькому принцу лис: *Le blé pour moi est inutile. Les champs de blé ne me rappellent rien. Et ça, c'est triste! Mais tu as des cheveux couleur d'or. Alors ce sera merveilleux quand tu m'auras apprivoisé! Le blé, qui est doré, me fera souvenir de toi. Et j'aimerai le bruit du vent dans le blé ...* [Ch. XXI]

Цю ж думку підказує оповідачеві Маленький принц: – *Ce sera gentil, tu sais. Moi aussi je regarderai les étoiles. Toutes les étoiles seront des puits avec une poulie rouillée. Toutes les étoiles me verseront à boire ...* [ch. XXVI] Її ж осягає і сам оповідач, і для нього оживають зірки, і він чує в небі дзенькіт срібних дзвіночків, що нагадує сміх Маленького принца: *Et j'aime la nuit écouter les étoiles. C'est comme cinq cent millions de grelots ...* [ch. XXVII]. Придбавши дружбу, віддавши свою турботу другому, ти бачиш і пізнаєш по-новому світ: пшениця – це не просто поле, а золотистий колір волосся твого друга, дзвіночки – не просто передзвін, а заливистий сміх твого друга. Дружба перетворює світ. Дана семантична складова концептуального змісту фразеологізму з'являється в результаті метафоричних іменувань.

Отже, концептуальний зміст домінантного фразеологізму *on ne connaît que les choses que l'on apprivoise* включає в себе такі складові: асоціативний ряд *la responsabilité*, розширення концептуального значення асоціативного ряду *apprivoiser une personne – devenir responsable de cette personne*, яке формується через семантичні контекстні складові *прихильності, відданості, турботи*. Семантична складова прихильності, в свою чергу, формується на основі семантичних компонентів приналежності і відмінності від інших. Семантична складова відданості актуалізується семой готовності віддати життя. Семантична

складова турботи формується семами дії (*je l'ai mise sous globe, je l'ai abritée par le paravent, j'ai tué les chenilles, je l'ai écoutée se plaindre*).

Про домінуючий характер даного фразеологізму і важливість смислових складових, які відображають світосприйняття самого автора, свідчить також цікавий синтаксичний повтор:

– *L'essentiel est invisible pour les yeux, répéta le petit prince, afin de se souvenir.*

– *C'est le temps que j'ai perdu pour ma rose... fit le petit prince, afin de se souvenir.*

– *Je suis responsable de ma rose... répéta le petit prince, afin de se souvenir* [ch. XXVII].

Таким чином, концептуальний зміст даного домінуючого фразеологізму виступає як складний і багатосходинковий, тому що включає в себе семантичні складові.

Е. Домінуючий фразеологізм *s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître.*

Тема зла в казці розглядається з двох позицій: маленьке зло, яке живе всередині людини, і велике зло, яке цілком може загрожувати всьому людству. Порятунок людства від неминучої катастрофи – одна з основних тем у творчості письменника. Який шлях порятунку бачиться А. де Сент-Екзюпері? Щоб врятувати людину, треба навчитися любити: *Aimer, ce n'est pas se regarder l'un l'autre, c'est regarder ensemble dans la même direction* – ця думка визначає ідейний задум повісті-казки. Другий аспект теми зла, велике зло, символізують в казці баобаби (*les baobabs*). Багато дослідників асоціюють її з екологічними проблемами, деякі – з фашизмом, пізнаючи в малюнках цього розділу свастику. А. Сент-Екзюпері хотів, щоб люди дбайливо викорчували у собі зло: *Il faut s'astreindre régulièrement à arracher les baobabs*, що загрожували розірвати планету на частини: *ils la font éclater*. «*Enfants! Faites attention aux baobabs!*» [Ch. V] – закликає письменник. Однак, на наш погляд, цю проблему

не можна розуміти поверхньо. У розділі про баобаби А. Сент-Екзюпері говорить про духовне, а не про матеріальне. Екологічні проблеми і фашизм – це лише наслідок духовних проблем людства, пов'язаних зі злом. З огляду на складність і важливість даної теми, відчуваємо невіддільний науковий інтерес щодо пошуку концептуального змісту фразеологізму *s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître*. Висловлюємо гіпотезу, що концептуальний зміст домінантного фразеологізму, як і всіх попередніх, є складним, куди входять кілька контекстних семантичних складових. Подальший аналіз полягатиме в пошуку контекстних семантичних складових і мовних засобів їх утворення.

Баобаби, як художня метафора казки – це постійне збільшення зла, бо вони, перш, ніж стати великими були маленькими: *Mais il remarqua avec sagesse: – Les baobabs, avant de grandir, ça commence par être petit* [Ch. V].

Автор залишається в контексті флористичної метафори, кажучи про добро і зло, про добрі і злі наміри людини: *Et en effet, sur la planète du petit prince, il y avait comme sur toutes les planètes, de bonnes herbes et de mauvaises herbes. Par conséquent de bonnes graines de bonnes herbes et de mauvaises graines de mauvaises herbes* [Ch. V].

Насіння (*bonnes graines, mauvaises graines*) – невидимі (*Mais les graines sont invisibles*), як думки, слова, почуття, які народжуються в душі людини.

Але одного разу насіння проростає: *Elles dorment dans le secret de la terre jusqu'à ce qu'il prenne fantaisie à l'une d'elles de se réveiller*, [Ch. V] – також стають очевидними думки і почуття людини.

Якщо вони добрі, їх треба вирощувати, а якщо злі, полоти: *S'il s'agit d'une brindille de radis ou de rosier, on peut la laisser pousser comme elle veut. Mais s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître* [Ch. V].

Чи не вирваний вчасно паросток перетворюється в монолітне дерево, яке затуляє собою світло, прирікає планету (душу) на погибель: *Or un baobab, si l'on s'y prend trop tard, on ne peut jamais plus s'en débarrasser. Il encombre toute la*

planète. Il la perfore de ses racines. Et si la planète est trop petite, et si les baobabs sont trop nombreux, ils la font éclater [Ch. V].

Підтвердження цієї думки, а саме смертельна загроза, здійснюється шляхом інтенсифікації значення через підбір епітетів: *Or il y avait des graines terribles sur la planète du petit prince ... c'étaient les graines de baobabs. Le sol de la planète en était infesté.* Прикметники *terribles*, *infesté* (*des graines terribles, la planète en était infesté*) виступають контекстуальними інтенсифікаторами концептуального змісту.

Розвиток концептуального змісту фразеологізму далі спирається на анімалістичні метафору – навіть стадо слонів може не впоратися з одним баобабом: *Les baobabs ne sont pas des arbustes, mais des arbres grands comme des églises et que, si même il emportait avec lui tout un troupeau d'éléphants, ce troupeau ne viendrait pas à bout d'un seul baobab* [Ch. V]. Гіперболізуючи зло, автор розвиває концептуальне значення фразеологізму, наполягаючи, що в зв'язку з тим, що людина створена з вільною волею, і якщо вона дозволить вирости у своїй душі якомусь злу, то, якщо вона потім захоче позбутися його, йому буде це дуже складно.

Не можна відкладати роботу з очищення планети, не можна відкладати боротьбу з баобабамі (зі злом): *Il est quelquefois sans inconvénient de remettre à plus tard son travail*, інакше це може привести до катастрофи: *Mais, s'il s'agit des baobabs, c' est toujours une catastrophe. J'ai connu une planète, habitée par un paresseux. Il avait négligé trois arbustes* [Ch. V].

Далі автор наводить розповідь про баобаби (про зло) до думки про те, що наслідки можуть бути жахливими, крім того, А. Сент-Екзюпері зауважує, що загроза зла (баобабів) мало відома, що людей, які розуміють небезпеку і борються з нею, дуже мало: *Mais le danger des baobabs est si peu connu, et les risques courus par celui qui s'égarerait dans un astéroïde sont si considérables* [Ch. V].

Для опису концептуального змісту досліджуваного фразеологізму, використовуємо методику асоціативних рядів. Отже, концептуальний зміст включає наступні ряди.

Асоціативний ряд: існування великого зла на Землі - де спостерігається стилістичний прийом гіперболи і порівняння: *les baobabs ne sont pas des arbustes, mais des arbres; grands comme des églises; ce troupeau d'éléphants ne viendrait pas à bout d'un seul baobab; les baobabs, avant de grandir, ça commence par être petit; Or il y avait des graines terribles sur la planète.* Елементами виступають такі смислові складові: мале зло (*ça commence par être petit*), велике зло (*les baobabs – des arbres, grands comme des églises*), подолати зло – дуже важко (*ce troupeau d'éléphants ne viendrait pas à bout d'un seul baobab*).

Асоціативний ряд: добро і зло на землі: *il y avait sur toutes les planètes de bonnes herbes et de mauvaises herbes; par conséquent de bonnes graines de bonnes herbes et de mauvaises graines de mauvaises herbes* [Ch. V]. Складовими концептуального смисла є: добрі вчинки сприяють добру (*de bonnes graines de bonnes herbes*), злі вчинки сприяють злу (*de mauvaises graines de mauvaises herbes*) і їх нерозривне існування повсюди (*il y avait sur toutes les planètes de*).

Асоціативний ряд: небезпека зла для людства: *Mais les graines sont invisibles; Le sol de la planète en (des baobabs) était infesté; ... un baobab, si l'on s'y prend trop tard, on ne peut jamais plus s'en débarrasser; ... un baobab ... encombre toute la planète; les baobabs sont trop nombreux; ... Il la perfore de ses racines, ... ils la font éclater; s'il s'agit des baobabs, c'est toujours une catastrophe; les risques courus ... sont si considérables* [Ch. V]. Складові концептуального смисла є наступними: зло не завжди можна розпізнати (*les graines sont invisibles*); зло атакує ціле суспільство, знищує планету (*Le sol de la planète en (des baobabs) était infesté; Il la perfore de ses racines*); якщо вчасно не знищити зло, може бути пізно (*un baobab ... encombre toute la planète; les baobabs sont trop nombreux*); зло знищить людство (*ils la font éclater; c'est toujours une catastrophe; les risques courus ... sont si considérables*). Дана інтерпретація можлива завдяки визначення символічного значення таких слів, як *des baobabs, de mauvaises graines, de mauvaises herbes, de bonnes graines, de bonnes herbes*.

Асоціативний ряд: боротьби зі злом: *s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître; Faites attention aux baobabs !; les baobabs ... j'ai été animé par le sentiment de l'urgence.*

– Асоціативний ряд: нерозуміння зла багатьма людьми: *le danger des baobabs est si peu connu; ... avertir mes amis d'un danger ... sans le connaître.*

Таким чином, концептуальний зміст фразеологізму виступає як складне утворення. Актуалізація змісту здійснюється шляхом різних мовних способів в межах оповідного тексту: флористична, аніمالістична метафора, епітети, гіпербола, порівняння. Підсилення загрози відчувається у підборі синонімічного ряду: *les risques courus, le danger des baobabs, une catastrophe.*

У якості висновку щодо дослідження концептуального змісту домінантних фразеологічних одиниць слід зазначити, що головними прийомами його дослідження є побудова асоціативних рядів, аналіз розвитку контекстуального значення базових одиниць фразеологізму у контексті, в якому вжито домінанту фразеологічну одиницю, визначення стилістичних прийомів у контексті: метафора, гіпербола, порівняння.

Виходячи з положення про те, що концепт – це не застиглий образ, не одиниця історичної пам'яті, а рухлива структура, що постійно розвивається [Полиця 2013], пропонуємо розглядати концептуальний зміст фразеологічних домінант як складову частину концептуального поля (далі КП). Більш того, за влучним висловом лінгвістів використання терміна концепт методологічно неможливе без його подання як концептуального поля [Гусева 2008, с. 22.]. Отже, концептуальний зміст домінантних фразеологічних одиниць не тільки фіксує ознаки індивідуально-авторського сприйняття, але й ховає в собі потенціал виявлення нових смислів і феноменів під час актуалізації у тексті казки. Таким потенціалом виступають асоціативні ряди концепту. У цьому сенсі концептуальний зміст фразеологічної домінанти, на нашу думку, організований за принципом полів, тобто не є локалізованим завдяки одній мовній одиниці – домінантному фразеологізму, а завдяки своїй динаміці є розповсюджений завдяки асоціативним рядам.

Наступний етап дослідження буде продовжено пошук концептуального змісту домінантних фразеологічних одиниць, але змінюється підхід до дослідження. Якщо на першому етапі ми базувалися на близькому контексті вживання фразеологічних домінант, то в подальшому ми будемо спиратися на

весь текст казки, слідкуючи за розвитком певного концепту завдяки певних домінантних фразеологічних одиниць впродовж всього тексту

2.3 Актуалізація семантики домінантних ФЕ в межах цілого твору

2.3.1 Прийоми аналізу домінантних фразеологічних одиниць в межах цілого творі

Перед тим, як перейти до опису домінуючої ролі фразеологізмів в реалізації задуму письменника, для проведення практичного аналізу слід визначитися з розумінням сутності фразеологізмів художнього тексту. На відміну від системно-мовних фразеологічних одиниць, які є елементами мови, текстові фразеологічні домінанти формуються під впливом особливого світобачення автора. Отже, сутність їх образності має відмінні риси в порівнянні з системно-мовними фразеологічними одиницями.

У сучасній лінгвістиці образність фразеологізмів розглядається в когнітивно-психологічній та лінгвістичній перспективі. Існують різні точки зору на природу образності і її ролі в розумінні фразеологізму. Серед різних думок особливу увагу привертають, на наш погляд, дві гіпотези – концептуально-метафорична і гіпотеза інтерференції [Добровольский 1996, с. 75].

Сутність першої гіпотези, концептуально-метафоричної, зводиться до того, що подібна мотивація ідіом ґрунтується не на конкретних візуальних уявленнях, спровокованих буквальним прочитанням відповідної ідіоми, а на досить абстрактних способах інтерпретацій одних сутностей в термінах інших. Ці способи інтерпретації зафіксовані в мові і є частиною світосприйняття даного мовного і культурного співтовариства [Добровольский 1996, с. 80].

Гіпотеза інтерференції представляється протилежною концептуально-метафоричній гіпотезі. Суть цієї концепції полягає в тому, що ідіоми викликають у свідомості образи, які базуються виключно на прямих значеннях компонентів відповідних ідіоматичних виразів. І вони не залежать ні від метафоричних моделей, ні від актуального значення ідіоми. Крім того, вони

можуть вступати в явні протиріччя з актуальним значенням. Освоєння людиною об'єктивної і суб'єктивної реальності відбувається на основі образів, які є, як правило, необхідним компонентом фразеологізмів, які фіксують собою як особливу форму організації знаків і способів розумової діяльності, і самі її результати [Добровольский 1996, с.78].

В межах цілого художнього твору культурна специфіка ФО визначається світоглядом письменника. Ми виходимо з положення, що формування семантики текстових домінант здійснюється шляхом індивідуально-авторських формувань стійких фраз і створення оказіональних виразів [Баскакова 2010].

Виявити фразеологічні домінанти в тексті, насиченому фразеологічними одиницями, можливо лише за допомогою докладного аналізу композиційно-тематичного цілого всього твору. Доцільно зупинитися на поясненні поняття композиційно-тематичного цілого. У лінгвістиці поняття композиції відображає розчленовування континууму тексту на інформативні блоки і об'єднання інформації всередині кожного блоку, а також внутрішню смислову сторону організації тексту [Бернат 2017 с. 28]. На думку вчених, лінгвістичний аспект вивчення композиційно-тематичного цілого художнього тексту передбачає аналіз розгортання змісту, який розкривається в зміні і чергуванні різних форм і типів мовлення, які втілюються в образах тексту і створюють його як складну і цілісну систему [Виноградов 1980, с. 280].

Композиційною одиницею літературного твору є також його елемент, у рамках якого зберігається один і той же спосіб художнього зображень. З цієї точки зору виділяються динамічні оповідання, статичний опис або характеристика, діалог персонажів, монолог, внутрішній монолог і т. ін. Кожен з цих елементів характеризується особливим змістом, певною функцією в творі, а також специфічною мовною реалізацією [Болотнова 1992, с. 112].

У досліджуваному нами оповідному тексті філософської казки А. Сент Екзюпері «Маленький принц» домінантні фразеологічні одиниці виступають специфічною формою мовної реалізації, способом художнього зображення персонажів. З цієї причини ми можемо вважати домінантні фразеологічні одиниці засобом будови композиційно-тематичного цілого, адже вони

впродовж всього тексту характеризують певний персонаж і утворюють, таким чином, певний концептуальний зміст тексту, який буде встановлено за допомогою методу когнітивної інтерференції.

Якщо термін інтерференція тлумачити як переніс особливостей з одного поняття (предмету) на інше [Жеребило 2010], то здається можливим виділення концептуального змісту, що буде досліджуватись, завдяки транспозиції змісту фразеологічних доміант на об'єкт, що характеризується ними.

Подальший наш аналіз буде виходити з пояснення ролі фразеологізмів, ужитих у творі, в створенні композиційно-тематичного цілого у процесі представлення персонажів. Об'єктивність і підтвердження такого напрямку дослідження ми находимо у дослідженні Баскакової Н. М., яка стверджує, що фразеологічні одиниці, виконуючи роль факторів, що утворюють текст, забезпечують структурно-змістову цілісність оповіді, її композиційно-змістовну єдність, об'єднують окремі фрагменти тексту в загальну оповідальну тканину твору [Баскакова 2010].

Після дослідження доміантних фразеологічних одиниць як елементів концептуальних полів поряд з асоціативними рядами (2.2.), як символів, які репрезентують концептуальний зміст, виникає питання про текстові зв'язки, створювані ФО, що, згідно з нашим переконанням, забезпечує семантичне розгортання художнього тексту, створюючи композиційно-тематичне ціле, в основі якого знаходиться процес створення персонажів.

Отже, основним завданням цього розділу є аналіз доміантних фразеологічних одиниць як чинників створення цілісності тексту. Варто нагадати, що основним принципом виділення доміантних фразеологічних одиниць є їх здатність до узагальнення авторських ідей.

Гіпотезою дослідження на даному етапі є наступна: фразеологізми в художньому творі виступають основним засобом створення композиційно-тематичного цілого всього твору, оскільки беруть участь в реалізації теми, формують тематичне ціле, висловлюють концептуально-тематичну доміанту.

Всі перераховані складові тісно пов'язані з авторськими ідеями і, таким чином, забезпечують композиційно-тематичну цілісність твору.

Які ж основні авторські ідеї твору Антуана Екзюпері «Маленький принц»?

Оскільки в даному розділі ми будемо аналізувати фразеологічні доміанти впродовж всього тексту, ми повинні вибрати таку складову змісту, яка бере участь у формуванні його композиційно-тематичного цілого. Такою складовою є концепт «дорослі люди» (*les grandes personnes*). Даний концепт має однойменну мовну вербалізацію і в розгортанні сюжету казки виступає як один з компонентів протиставлення: дорослі люди і діти. Розгортання змісту концепта «дорослі люди» (*les grandes personnes*) здійснюється під час подорожі Маленького принца.

Чому Антуан де Сент-Екзюпері вчить нас на всіх цих зустрічах? Це, перш за все, образ світу праці та соціального середовища, кожна доросла людина відповідно до своєї поведінки і сприйняття по-різному інтерпретує речі, що її оточують.

Реалізація цієї думки письменника глибоко відчувається не тільки в розвитку сюжету, але й, звичайно, в підборі мовних засобів, який вдало зроблений автором. Серед них фразеологічні одиниці, які ми розглядаємо як доміантні, оскільки вони об'єктивують основні ідеї твору. Прийоми аналізу, що використовуються для доказу цієї тези, формують такі його етапи: використання методу інтерференції для опису ролі фразеологізму в певному контексті, для чого проводиться аналіз мовних засобів як близького (на рівні глави), так і широкого (на рівні всього твору) лінгвістичного контексту. Нагадаємо, що метод інтерференції передбачає аналіз семантики доміантних фразеологічних одиниць, яка визначається виключно на прямих значеннях компонентів відповідних ідіоматичних виразів. І, що найголовніше, значення цих ідіом легко може бути використано в реальних ситуаціях, віддалених від ситуації сюжету казки.

2.3.2 Фразеологічні доміанти як змістовні елементи концепту «дорослі люди» в казці А. Екзюпері Маленький принц

Казка «Маленький принц» написана не стільки для дітей, скільки для дорослих, «які ще не зовсім втратили дитячу вразливість, по-дитячому відкритий погляд на світ і здатність фантазувати. Сам автор володів цим по-дитячому гострим зором [Баженова 2011].

Як часто дорослі помічають, що їх сприйняття навколишнього світу відрізняється від дитячого. Здається, що з віком воно стає більш тьмяним, сірим, буденним, не залишаючи місця чудесам. На щастя, не всі дорослі люди такі: Антуан де Сент-Екзюпері зумів не тільки зберегти віру в казку, а й поділитися своєю вірою з багатьма людьми.

Героєм своєї казки Антуан де Сент-Екзюпері вибрав дитину. І це не випадково. Письменник завжди був переконаний, що дитяче бачення світу більш правильне, більш людяне і природне. Представляючи навколишній світ очима дитини, автор змушує і нас замислитися над тим, що світ повинен бути не зовсім таким, яким його роблять дорослі. Щось в ньому не так, неправильно, і, зрозумівши, що саме, дорослі повинні постаратися виправити це.

У підтвердженні цієї думки звернемося до змісту казки. У дитинстві на першому малюнку оповідача книги Сент-Екзюпері була зображена змія Боа, яка проковтнула слона. Але дорослі все бачили одне і те ж: банального капелюх. Оповідач відмовляється від своєї пристрасті до живопису, поки не зустрине Маленького принца, який відразу ж зрозуміє, що це слон в боа.

Протиставлення *дорослі люди* / *діти* помітно з перших глав книги. Маленький принц А. Екзюпері, зустрівши в пустелі потерпілого аварію льотчика, просив намалювати йому баранчика. Що не малював льотчик, все не влаштовувало малюка: не той баранчик. Зрештою, розсерджений льотчик, щоб відв'язатися від настирливих прохань, намалював ящик з дірочками і запропонував малюкові подумки посадити туди такого баранчика, який йому підходить. Яке ж було здивування льотчика, коли на обличчі Маленького принца він побачив радість. Ящик, навмисно з посадженим в нього баранчиком, давав простір уяві, закликав до творчості. Ящик виявився лише поштовхом, насінням, і малюк був радий даною йому можливістю самотійно думати,

уявляти. Дорослі втрачають це маленьке зерно божевілля, яке змушувало їх уявляти і творити, коли вони були дітьми.

Розвиток сюжету казки заснований на подорожі Маленького принца по різним планетам, де він зустрічає дорослих людей. Не випадково мешканці планет характеризуються через жителів цих планет, побачених Маленьким принцом. Цим автор підкреслює те, наскільки дріб'язковий і драматичний сучасний йому світ.

Для визначення домінантних фразеологічних одиниць і виявлення їх ролі в створенні змісту концепту «дорослі люди» (*les grandes personnes*) ми зупинимося на характеристиці всіх жителів тих планет, які відвідує Маленький принц, оскільки саме ці персонажі втілюють типи дорослих людей в казці. Це Король, ліхтарник, марнослава людина, бізнесмен, географ.

У ролі персонажів, яких зустрічає Маленький принц на різних планетах в повісті Антуана де Сент-Екзюпері виступають дорослі люди (*les grandes personnes*), яких автор вихоплює із загальної маси і поміщає на свою планету і немов під збільшувальним склом показує їх сутність. Прагнення до влади, честолюбство, пияцтво, любов до багатства, дурість – найбільш характерні риси дорослих людей (*les grandes personnes*). Автор піддає нещадній критиці дорослих, захищаючи дітей: *Les grandes personnes ne comprennent jamais rien toutes seules, et c'est fatigant, pour les enfants, de toujours et toujours leur donner des explications* [Ch. I]. Життєвий досвід тільки все більше переконував автора в своїй думці: *J'ai ainsi eu, au cours de ma vie, des tas de contacts avec des tas de gens sérieux. J'ai beaucoup vécu chez les grandes personnes. Je les ai vues de très près. Ça n'a pas trop amélioré mon opinion.* [Ch. I].

Характеристики дорослих людей автор показує через ставлення до влади (Король / *le Roi*), марносластво (шанолюб / *le vaniteux*), матеріальну оболонку (астроном / *astronome*), відчуженості людей (ділова людина / *le businessman*), (географ / *le géographe*).

Так, вже в четвертому розділі, припускаючи, що Маленький принц прилетів з дуже не великої планети, оповідач міркує про відкриття маленьких планет, виводячи персонаж астронома, який відкрив астероїд і захотів

розповісти про це всім: *Il avait fait alors une grande démonstration de sa découverte à un Congrès International d'Astronomie. Mais personne ne l'avait cru à cause de son costume. Les grandes personnes sont comme ça* [Ch. IV]. Головна думка, підтвердження якої ми знаходимо також в наступному уривку – *L'astronome refit sa démonstration en 1920 poçi, dans un habit très élégant. Et cette fois-ci tout le monde fut de son avis* – зводиться до того, що дорослі віддають перевагу зовнішній оболонці, матеріальному і не мають наміру заглянути всередину, під оболонку. Дорослі також люблять цифри, що є також зовнішньою оболонкою: *Si je vous ai raconté ces détails sur l'astéroïde B612 et si je vous ai confié son numéro, c'est à cause des grandes personnes. Les grandes personnes aiment les chiffres. Quand vous leur parlez d'un nouvel ami, elles ne vous questionnent jamais sur l'essentiel. Elles ne vous disent jamais: "Quel est le son de sa voix? Quels sont les jeux qu'il préfère? Est-ce qu'il collectionne les papillons?" Elles vous demandent: "Quel âge a-t-il? Combien a-t-il de frères? Combien pèse-t-il? Combien gagne son père?" Alors seulement elles croient le connaître.* [Ch. IV].

Протиставляючи багату уяву дитини, вміння побачити більше і по-іншому і поверхневий погляд дорослого, оповідач, тим не менш, приходить до висновку: *Les enfants doivent être très indulgents envers les grandes personnes* [Ch. IV]. Ми розглядаємо цей вислів як текстову домінуючу фразеологічну одиницю бо, А. Сент-Екзюпері, кажучи про не розуміння між дорослим і дитиною, зачіпає ще одну важливу філософську тему – тему нерозуміння і самотності в космічному масштабі. Дорослі судять про інших тільки за «зовнішньою оболонкою», не бачачи головного в людині – її внутрішньої моральної краси. Але, продовжуючи тему самотності, роблячи ще одну спробу знову намалювати свого друга (Маленького принца), оповідач зауважує: *Je me tromperai enfin sur certains détails plus importants Mais ça, il faudra me le pardonner. Mais moi, malheureusement, je ne sais pas voir les moutons à travers les caisses. Je suis peut-être un peu comme les grandes personnes. J'ai dû vieillir.* Таким чином, тут проглядається ідея загального прощення, поблажливості: *... il faudra me le pardonner. J'ai dû vieillir.*

Створення концепту «*grandes personnes*» і виділення текстових доміантних фразеологічних одиниць відбувається при кожній зустрічі Маленького принца з різними людьми на різних планетах.

Коли Маленький принц покинув свою планету, на першій планеті, де він опинився, жив Король. Король страждає манією величі *un trône très simple et cependant majestueux*. Перше враження про Короля – це його спрощене сприйняття світу: *pour les rois, le monde est très simplifié. Tous les hommes sont des sujets* – всі люди для Короля – піддані. Король здатний віддавати дурні накази: *comme il était fatigué, il bâilla Alors, lui dit le roi, je t'ordonne de bâiller*.

Король вважає себе абсолютним монархом, який не знає ніяких меж і обмежень: *Car non seulement c'était un monarque absolu, mais c'était un monarque universel*» [Ch. X]. Промова короля заснована на авторитеті. Але цей Король був дуже добрим, тому віддавав обдумані накази: *comme il était très bon, il donnait des ordres raisonnables*. Король сам каже, що владу (авторитет) можна поважати тільки тоді, коли вона розумна. Король пояснює, що наказ про неможливі або не обґрунтовані дії зробить його поганим лідером, оскільки він вимагає неможливого. «*J'ai le droit d'exiger l'obéissance, parce que mes ordres sont raisonnables*» [Ch. 10]. Мудрість правителя полягає, з точки зору Короля, в тому, щоб знаходити сприятливі умови для виконання наказів, і в тому, щоб берегти своїх підлеглих: *attendre que les conditions soient favorables* [Ch. 10]. *Condamner à mort le rat de temps en temps et le gracier chaque fois pour l'économiser* [Ch. 10]. Король – описаний з елементами симпатії: це добрий (*très bon*), мудрий (*sage, raisonnable*) правитель, кращого правителя бути не може. Тут спостерігаються елементи оцінного ставлення до влади, виражені в словах автора. У словах Короля спостерігаються якості, притаманні мудрому правителю: *Si tu réussis à bien te juger, c'est que tu es un véritable sage*. Даний вислів мудрого правителя ми вважаємо фразеологічною доміантою, тому що, завдяки гіпотези інтерференції, він характеризує представників влади, авторитет правителя не тільки на рівні твору, конкретно королівську владу, але і постулює позитивну загальнолюдську якість, досягти якої не так легко. Використання дієслова в самому вираженні *réussir – avoir un résultat heureux, se terminer par un succès; obtenir un succès, en*

particulier réaliser ses ambitions – націлює на сприятливий результат при певних умовах.

Проектуючи ситуацію на повсякденне життя, ми іноді можемо опинитися у становищі короля і показати свою розсудливість, мудрість, коли ми командуємо або наказуємо. Діючи таким чином, ми можемо значно поліпшити результат. За таким же принципом, якщо нам щось наказують або змушують зробити, трохи почекати, щоб точно визначити, чи є цей наказ розумний, раціональний, який може привести до сприятливих результатів.

На підтвердження цієї думки наведемо наступну цитату: *Si j'ordonnais à un général de voler d'une fleur à l'autre à la façon d'un papillon, ... et si le général n'exécutait pas l'ordre reçu, qui, de lui ou de moi, serait dans son tort? –Ce serait vous, dit fermement le petit prince. – Exact. Il faut exiger de chacun ce que chacun peut donner, reprit le roi. L'autorité repose d'abord sur la raison.*

Ще однією домінантою, яка бере участь в реалізації ідеї автора, є наступна: влада ґрунтується на справедливості і розсудливості, від кожного треба вимагати те, що він може дати і починати треба з себе: *L'autorité repose d'abord sur la raison. Si tu réussis à bien te juger, c'est que tu es un véritable sage* [Ch. X].

Відвідування планети Короля, протиріччя, які Маленький принц побачив в Короліві, призводить Маленького принца до думки: у дорослих поєднуються суперечливі якості: *«Les grandes personnes sont bien étranges», se dit le petit prince, en lui-même, durant son voyage* [Ch. X].

Розвиток змісту концепту *«Les grandes personnes»* спостерігається також в історії з честолюбцем (*le vaniteux*), який не цінує нікого, крім себе: *pour les vaniteux, les autres hommes sont des admirateurs* [ch. XI], який ховається в своїй гордості. Засліплений очікуванням визнання, він один і нічого не робить. Ситуація здається абсурдною, оскільки житель цієї планети просто чекав оплесків Маленького принца, щоб привітати його. Честолюбець не чує запитань Маленького принца, бо *les vaniteux n'entendent jamais que les louanges* [Ch. 11]. Цей вислів ми вважаємо домінантною фразеологічною одиницею, бо він містить характеристику певного прошарку дорослих людей. Сам факт

присутності цієї характеристики підтверджує певне відношення автора до таких людей, тобто висловлює його світосприйняття. Дієслово *admirer*, яке передає найголовніше бажання честолюбця, пояснюється їм наступним чином: *Admirer signifie reconnaître que je suis l'homme le plus beau, le mieux habillé, le plus riche et le plus intelligent de la planète* [Ch. 11]. Словникова дефініція значення дієслова *admirer* – наступна: *éprouver pour quelqu'un, quelque chose, un sentiment d'admiration, un sentiment de ravissement*. Порівнюючи текстову інтерпретацію зі словниковою, можемо стверджувати, що автор конкретизує очікуване честолюбцем захоплення собою: *reconnaître que je suis l'homme le plus beau, le mieux habillé, le plus riche et le plus intelligent de la planète* [Ch. 11], через уточнення якостей, якими можна захоплюватись.

Кожна зустріч Маленького принца залишає його спантеличеним. Дитина розуміє, що дорослі роблять дивні речі, не знаючи, чому вони це роблять. Маленький принц приходить до думки, що дорослі не мудріші, за те, що вони самі стверджують або хотіли б в це вірити: *«Les grandes personnes sont décidément bien bizarres », se dit-il simplement en lui-même durant son voyage* [ch. 11].

Наступна зустріч проходить на планеті, де живе ділова людина (businessman). Він без кінця складає зірки і не помічає присутності Маленького принца, тому що, будучи серйозною людиною, він повинен рахувати зірки, щоб володіти ними: *Cet homme était si occupé qu'il ne leva même pas la tête à l'arrivée du petit prince* [Ch. 13]. Ділова людина стверджує, що володіє зірками і знаходить радість не в їх світлі, а в їх вартості, яку можна написати на папері і покласти в банк. Хороша аналогія з грошима. Яка мета цього володіння? Це саме те, що розуміє Маленький принц. Він володіє трояндою (ma rose), також на його планеті є вулкани. Він поливає троянду і чистить вулкани: *je possède une fleur que j'arrose tous les jours. Je possède trois volcans que je ramone toutes les semaines* [Ch.13]. І така турбота корисна для тих, хто залежить від нас: *et c'est utile pour ma fleur et le volcan, que je les possède* [Ch.13].

Аналізуючи слова ділової людини, ми виділяємо поняття, на яких будуються його погляди. Володіти зірками, чому це слугує для нього? Ділова

людина відповідає: ... *à être riche, à acheter d'autres étoiles*. Що він може з ними робити? Ділова людина відповідає: ... *Je les gère. Je les compte et je les recompte, e puis les placer en banque. j'écris sur un petit papier le nombre de mes étoiles. Et puis j'enferme à clef ce papier-là dans un tiroir* [Ch.13].

Маленький принц вказує, що марно володіти чимось, якщо воно нам нічого не приносить і якщо ми не вносимо ніякої цінності того, чим володіємо: *Mais tu n'es pas utile aux étoiles ...* [Ch.13]. Маленький принц по-іншому розумів відповідальність перед тим, чим володієш: *Le petit prince avait sur les choses sérieuses des idées très différentes des idées des grandes personnes*. Дорослі люди дбають тільки про корисне. Вони – жадливі: *Les grandes personnes sont décidément tout à fait extraordinaires», se disait-il simplement en lui-même durant le voyage* [Ch.13].

В даній ситуації чітко проглядається текстова домінантна фразеологічна одиниця *Mais tu n'es pas utile aux étoiles ...*, яка передає основні ідеї автора і формує композиційно-тематичну цілісність тексту завдяки символічному змісту слова *les étoiles* – планети, на яких живуть люди. Бути корисним для своєї планети (домівки, батьківщини) – головне покликання людини.

Єдиною розумною людиною, з точки зору Маленького принца, в цьому ряду дорослих виглядає ліхтарник, чиє ремесло корисне для інших і прекрасне по своїй суті: *C'est véritablement utile puisque c'est joli*. Однак ліхтарник завжди повторює одну і ту ж дію і оголошує, що він втомився, тому що у нього немає часу на відпочинок.

На планеті ліхтарника Маленький принц зауважує: *Quand il allume son réverbère, c'est comme s'il faisait naître une étoile de plus, ou une fleur. Quand il éteint son réverbère, ça endort la fleur ou l'étoile*. Прекрасне заняття. Це по-справжньому корисно, тому що красиво: *C'est véritablement utile puisque c'est joli* [ch.14]. Це перша зустріч Маленького Принца, де захищаються його цінності: *Cependant c'est le seul qui ne me paraisse pas ridicule. C'est, peut-être, parce qu'il s'occupe d'autre chose que de soi-même*. Ліхтарник, навіть якщо він втомився, і весь час хоче спати, він зайнятий справою, робить красивою планету. Ідея духовної краси доповнює композиційно-тематичну структуру

казки і підтверджується присутністю асоціативного ряду краси: *cette planète bénie, des couchers de soleil, naître une étoile de plus, ou une fleur*. Домінантними виступаю фразеологічні одиниці, названі вище, оскільки відображають світобачення автора: все корисне – красиве, щоб не бути смішним, піклуватися треба не тільки про себе.

Сама професія ліхтарника, пов'язана зі світлом, обрана автором, на наш погляд, не випадково, тому що відображає образ і життя праведної людини, ліхтарник виконує відповідально навіть незначні завдання, пов'язані з домовленостями (*la consigne*): *C'est bien là le drame! La planète d'année en année a tourné de plus en plus vite, et la consigne n'a pas changé!* [Ch.13]. Маленькому принцу подобається ліхтарник, його єдиного він назвав би своїм другом, адже подібне до подібного прагнуть: *Celui-là est le seul dont j'eusse pu faire mon ami. Mais sa planète est vraiment trop petite. Il n'y a pas de place pour deux ...* [Ch.13]. Люди, які роблять корисну роботу, завжди віддані своїй справі і можуть бути хорошими друзями.

У главі XVII Маленький принц прилітає на землю. Формування змісту концепту «*grandes personnes*» триває через характеристику моральних якостей дорослих людей: *Les grandes personnes, bien sûr, ne vous croiront pas. Elles s'imaginent tenir beaucoup de place. Elles se voient importantes comme des baobabs* [Ch.XVII]. Порівняння з баобабами вчинків дорослих доповнює їх характеристику. У казці баобаби – це зло, яке наповнює планету і, з яким треба боротися як з бур'янистої травою.

Досліджуючи планету земля, Маленький принц зауважує: *Quelle drôle de planète! pensa-t-il alors. Elle est toute sèche, et toute pointue et toute salée. Et les hommes manquent d'imagination. Ils répètent ce qu'on leur dit ... Chez moi j'avais une fleur: elle parlait toujours la première ...* [ch.XIX]. Характеристика дорослих людей доповнюється такою рисою, як відсутність власної думки, уяви, готовність слідувати за іншими.

Стрілочник (*l'aiguilleur*), який направляє поїзди і мандрівників, робить остаточний висновок в дискусії про світлу дитячу душу і похмурих вчинках дорослих: *Ils ne poursuivent rien du tout, dit l'aiguilleur. Ils dorment là-dedans, ou*

bien ils bâillent. Les enfants seuls écrasent leur nez contre les vitres. – Les enfants seuls savent ce qu'ils cherchent, fit le petit prince. Ils perdent du temps pour une poupée de chiffons, et elle devient très importante, et si on la leur enlève, ils pleurent ... [Ch.XXII].

Наш герой задається питанням, що всі ці люди шукають, і стрілочник каже йому, що навіть машиніст локомотива цього не знає. Важливо знайти мету, щоб рухатися. Завдяки маленькому герою ми розуміємо, що діти знають, що вони шукають, на відміну від дорослих.

Характеристика дорослих людей (*les grandes personnes*), що запропонована письменником, була б неповною, якби він не торкнувся такої складової змісту однойменного концепту, як відчуженість і самотність.

Ще одним змістовним компонентом концепту «*les grandes personnes*», завдяки якому актуалізується в творі світогляд автора, є тема відчуженості і самотності дорослих людей.

Нерозуміння, відчуженість людей – це ще одна важлива філософська тема. Сент-Екзюпері не просто зачіпає тему нерозуміння між дорослим і дитиною, а тему нерозуміння і самотності в вселюдському масштабі. Черствість людської душі призводить до самотності. Людина судить про інших тільки за зовнішньою оболонкою, не бачачи головного в людині – її внутрішньої моральної краси: *Si vous dites aux grandes personnes: «J'ai vu une belle maison en briques roses, avec des géraniums aux fenêtres et des colombes sur le toit ...» elles ne parviennent pas à s'imaginer cette maison. Il faut leur dire: «J'ai vu une maison de cent mille francs». Alors elles s'écrient: «Comme c'est joli!» [Ch.XXII].*

Всі персонажі – ділова людина, честолюбець, ліхтарник разом зі стрілочником і іншими – це світ сучасного суспільства, обтяженого умовностями і обов'язками.

Визнання самотності серед людей зустрічається в вертикальному прочитанні тексту, тобто під час всього продовження подорожі Маленького принца. Зустріч маленького героя зі змією на планеті Земля звучить як останній акорд засудження відчуженості: *Le petit prince, une fois sur terre, fut donc bien surpris de ne voir personne. [Ch.VII]. – Où sont les hommes? Reprit enfin le petit*

prince. [cCh. VII]. Mais il n'y a personne à juger ! [Ch. IX]. Malheureusement il ne passe jamais personne par ici [Ch. XI]. On est un peu seul dans le désert... – On est seul aussi chez les hommes, – dit le serpent. [Ch. XVII].

Фразеологічною домінантою виступає репліка Змії, яка в творі символізує порожнечу і самотність серед людей для підтвердження думки автора: *On est seul aussi chez les hommes.*

В Змії поєднуються чудодійна сила і тяжке знання людської долі: «Celui que je touche, je le rends à la terre dont il est sorti, dit-il encore. Mais tu es pur et tu viens d'une étoile ... » [ch. XVII] – так говорить про себе сама Змія. Змія грає велику роль в творі. Вона вказує йому дорогу до людей, серед яких теж дуже самотньо. Вона допомагає йому повернутися на рідну планету, давши свою отруту [Шумай, Гуськов 2016].

Самотність – як відмінна риса існування всіх персонажів казки. Зустріч з жалюгідною квіткою в пустелі, яка страждає від самотності: *Où sont les hommes? demanda poliment le petit prince. La fleur, un jour, avait vu passer une caravane: – Les hommes? Il en existe, je crois, six ou sept. Je les ai aperçus il y a des années. Mais on ne sait jamais où les trouver. Le vent les promène. Ils manquent de racines, ça les gêne beaucoup.* [Ch.XXI].

Без явних вказівок на відсутність людей, але імпліцитно самотність хвилює і ділової людини: *Depuis cinquante-quatre ans que j'habite cette planèteci, je n'ai été dérangé que trois fois.* [Ch.XIII].

Честолюбець втілює пристрасть до лестощів, похвали, яка не дає тверезо оцінити ситуацію. Наприклад, епізод з капелюхом, що служить для вітання тих, хто його похвалить, але на планеті немає нікого: *Bonjour, dit le petit prince. Vous avez un drôle de chapeau. – C'est pour saluer, lui répondit le vaniteux. C'est pour saluer quand on m'acclame. Malheureusement il ne passe jamais personne par ici.* [Ch. XI].

Честолюбець, що прагне похвали, і болісно ними захоплюється, не помічає, що на його планеті немає нікого, з ким би можна було б його порівняти для похвал: *Mais tu es seul sur ta planète! – Fais-moi ce plaisir. Admire-*

moi quand même! – Je t'admire, dit le petit prince, en haussant un peu les épaules, mais en quoi cela peut-il bien t'intéresser? [Ch. XI].

Ліхтарник, який щодоби вмикає і вимикає єдиний ліхтар на планеті, де немає інших людей. З одного боку, це начебто відповідальність, а з іншого - марна трата власного життя: *Le petit prince ne parvenait pas à s'expliquer à quoi pouvaient servir, quelque part dans le ciel, sur une planète sans maison, ni population, un réverbère et un allumeur de réverbères.* [Ch. XIV].

Отже, надаючи характеристику різним представникам суспільства дорослих, які є головними персонажами казки, А. Екзюпері відтворює реальне суспільство зі всіма його вадами і якостями в складних соціально-політичних умовах. Мова це той код, що є закріпленим за певними фрагментами концептуального змісту [Самарская, Мартиросьян, 2014], з чого ми можемо зробити наступне припущення. Домінантні фразеологічні одиниці, концептуальним змістом яких виступає характеристика дорослих (*les grandes personnes*), чим, до речі, формується зміст однойменного концепту, передають інформацію про уявлення автора про той фрагмент дійсності, про який говорить сам автор. Концепт «*les grandes personnes*» є змістовний мінімум текстового простору казки.

Отже смисловими складовими концепту «*les grandes personnes*», що формується у протиставленні з дітьми у казці «Маленький принц», виступають наступні: діти співчувають дорослим – *Les enfants doivent être indulgents pour les grandes personnes* – і цим самим письменник запевняє, що дитяче бачення світу – людяніше, а значить, правильніше, ніж у дорослих, і що світ повинен бути зовсім не таким, яким його роблять дорослі люди: *Le petit prince avait sur les choses sérieuses des idées très différentes des idées des grandes personnes.*

Особливо вражаючою та гострою подається в казці оцінка Маленьким принцом життєвих установок різних типів дорослих, не пов'язаних між собою, так як живуть вони самотньо на різних планетах. Сент-Екзюпері саме в такий спосіб вдалося розкрити глибини внутрішнього світу цих людей, оскільки їм не треба прикидатися кращими, так як вони живуть наодинці зі своєю совістю і переконаннями: *Il n'y a personne là-bas non plus...*

Очима дитини ми ніби бачимо людство з усіма його проблемами, недоліками: у відкриття вченого не повірили, бо він був одягнений не в той одяг: *Mais personne l'avait cru à cause de son costume. Les grandes personnes sont comme ça* [Ch. IV]. Дорослі піклуються про те, щоб поважали їх авторитет: *Car le roi tenait essentiellement à ce que son autorité fût respectée* [ch. X]. Робота, що виконують дорослі, тільки для того, щоб бути багатим: *Et à quoi cela te sert-il de posséder les étoiles ? – Ça me sert à être riche. – Et à quoi cela te sert-il d'être riche ?*

Всі перелічені вище епізоди казки, де йдеться про дорослих людей доповнюють оцінку дорослих завдяки роздумам судженням Маленького принца. І тим самим розширюють концептуальний зміст домінантних фразеологічних одиниць.

У якості висновку слід зазначити, що концепт, зміст якого утворюється завдяки фразеологічним домінантам є той, що відіграє певну роль у створенні композиційно-тематичної цілісності тексту, тому що його змісту ми спостерігаємо майже у всіх главах: з 1 по 27. (додаток Б).

2.4 Домінантні фразеологізми як носії концептуального змісту твору

Реалізуючись в художньому тексті, фразеологічні одиниці мають здатність формувати фразеологічні домінанти. Під фразеологічною домінантою ми маємо на увазі блок вживань ФО, що надають цілісність тексту, співвідносяться з тематичним, сюжетно-композиційним, образним рівнями тексту.

Як показало дослідження, текст художнього твору є складною структурою, здатною до накопичення, трансформації і породження смислів. Відповідно до цього підходу до тексту фразеологічні домінанти здатні виконувати функції створення сюжету і тексту в цілому.

Фразеологічні домінанти казки А. Екзюпері «Маленький принц» відображають сприйняття письменником дійсності, формують концептуальний малюнок, який є основою авторського світосприйняття.

Дослідження семантики домінантних фразеологічних одиниць у тексті казки як лінгвістичних засобів, що вербалізують концепти, є одним із способів доступу до мовної свідомості автора твору. Через фразеологічну репрезентацію твору простежується його особистий погляд на значущість певних понять, суспільних феноменів.

У творі формування фразеологічної домінанти завжди пов'язане з реалізацією речення-прототипу ФО. Маючи звичну мовну форму, це речення не привертає увагу в тексті, воно непомітно при прочитанні. Разом з цим, будучи прототипом ФО, вихідне речення потенційно містить і переносне фразеологічне значення: *On n'est jamais content là où l'on est.* (Ch.XXIII); *Rien n'est parfait, soupira le renard* (Ch.XXI); *Mais s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître* (Ch.VII); *J'aurais dû la juger sur les actes et non sur les mots* (Ch. VI); *Les étoiles sont éclairées pour que chacun puisse un jour retrouver la sienne* (Ch. VIII); *Pour chaque fin il y a toujours un nouveau départ...* (Ch. XII); *Le langage est source de malentendus* (Ch. XIX); *Il faut bien que je supporte deux ou trois chenilles si je veux connaître les papillons* (Ch. IX); *Mais les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le cœur* (Ch. XIX). *Pose des questions, mais surtout écoute les réponses* (Ch. XIX) та інші.

Застосовуючи речення-прототип фразеологічної одиниці, автор спочатку розширює його значення необхідними для цілей оповідання текстовими смислами. Для цього у казці текст поділено на глави, де кожна являє собою певну дію: зустріч з новим персонажем чи певну подію.

У тексті казки чітко виокремлюються безособові образи-символи : *la fleur (rose)* – символ кохання, жіночої краси; *une mauvaise plante* – хибні думки; *des baobabs* – людське зло, *l'eau* – символ вічної істини, непохитна річ, наділена великою мудрістю; *le désert* – символ духовної спраги, пустеля прекрасна, тому що там ховаються джерела, вона як небо, є випробуванням людського духу; *la*

planète – символ людської душі, символ будинку, людського серця. Крім названих образів-символів у казці існують також персонажі-символи: *le renard* – друг, який допоміг зрозуміти справжню красу, дружбу, доброту і любов, символ мудрості та пізнання життя; *le serpent* – чудотворна сила і міцне знання людської долі.

Саме завдяки цим образам та персонажам герой досягає світ, складні закони життя і вічні істини, ці персонажі допомагають Маленькому принцу зрозуміти, що таке справжня краса, дружба, доброта і любов.

У тексті казки можна виокремити етапи формування фразеологічних домінант. По-перше, власне фразеологічне значення сфокусоване на поверхневій характеристиці персонажа (*le roi, le renard, le vaniteux, l'ivrogne, l'homme d'affaire, le géographe*) або події (*la rencontre avec le renard, le nettoyage de la planète, la rencontre avec le serpent, la rencontre avec des roses*). По-друге, значення словосполучення-прототипу фразеологічної домінанти знаходить свої витoki у світосприйнятті автора і самій структурі твору, що дозволяє нести глибокі символічні смисли, що здатні співвідноситися з тим чи іншим епізодом казки.

Отже, у процесі формування концептів тексту йдеться про взаємозв'язок між елементами ментального лексикона (світосприйнятті автора), будови казки та втілення її головних ідей, з одного боку, і втілення цих складових у фразеологічних домінантах тексту. Саме така роль фразеологічних домінант дозволяє нам розглядати їх як носіїв концептуального змісту тексту.

Як такі, фразеологічні домінанти оцінюються нами у результаті проведеного дослідження як вербально об'єктивований результат асоціативно-образного, аналогового осмислення автором твору життя суспільства.

Функціонування фразеологічних домінант у тексті твору – це спосіб підтвердження значення метафоричної складової у мисленні, світосприйнятті автора у процесі передачі своїх думок у творі, загально відомих характеристик суспільства: існування дружби, кохання, зла і добра, відсутність творчої уяви у дорослих у порівнянні з дітьми.

Фразеологічні доміанти є результатами метафоричного переосмислення дійсності автором твору, що надає нам змогу спостерігати процес концептуалізації світу, який сприймається автором у певний історичний період. Головні концепти, що об'єктивуються завдяки доміантним фразеологізмам досліджені у розділах 2.2 і 2.3 у даній роботі і інтерпретуються наступним чином:

– сприйняття світу розумом і почуттями: *Quand on veut faire de l'esprit, il arrive que l'on mente un peu* [Ch.XVII];

– *on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible pour les yeux qu'il s'agisse de la maison, des étoiles ou du désert, ce qui fait leur beauté est invisible!* [Ch.XXIV];

– *Ce que je vois là n'est qu'une écorce. Le plus important est invisible...* [Ch.XXIV];

– *Mais les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le cœur.* (Chap. XXV);

– духовна спрага і випробування: *On n'est jamais content là où l'on est,* [ch.XXII]; *Mais les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le cœur..* [ch.XXV];

– чудотворна сила і міцність знання: *quand la moralité de l'explorateur paraît bonne, on fait une enquête sur sa découverte;*

– мудрість і знання життя: *Rien n'est parfait, soupira le renard* [Ch.XXI]; *On ne connaît que les choses que l'on apprivoise* [Ch.XXI]; *Il est bien plus difficile de se juger soi-même que de juger autrui.* (Ch. X) ; *Il faut exiger de chacun ce que chacun peut donner.* (Ch. X); *Voici mon secret. Il est très simple : on ne voit bien qu'avec le cœur. L'essentiel est invisible pour les yeux.* (Ch. XXI); *juger sur les actes et non sur les mots.*

– справжня краса і вигадана краса: *C'est véritablement utile puisque c'est joli* [ch.XIV];

– існування добра і зла: *il y avait comme sur toutes les planètes, de bonnes herbes et de mauvaises herbes; Et si la planète est trop petite, et si les baobabs sont trop nombreux, ils la font éclater* (Ch.V);

– дисципліна і відповідальність: *Quand on a terminé sa toilette de matin, il faut faire soigneusement la toilette de la planète* (Ch.V);

Фразеологічні домінанти у творі мають багатомірне значення. Ця багатомірність зумовлена їх образною «природою», що виникає в результаті змішування вихідної і нової картини предметного соціального світу. Для визначення ролі фразеологізмів у процесі формування концептуального змісту твору ми намагалися довести, що його денотативно-сигніфікативне значення і оцінка зумовлені раціонально-чуттєвим образом, що лежить в основі внутрішньої форми фразеологізму і представлена у реченні-прототипі.

По мірі розвитку сюжету, фразеологічні домінанти накопичують і узагальнюють зміст подій і слугують механізмом включення ідей автора в структуру тексту.

Образ, що формується фразеологічною домінантою, нарощує текстові смисли, які доповнюються під час кожної реалізації фразеологізму. Напевно саме з такою метою у казці зустрічається певна кількість повторів домінантних фразеологізмів у мовленні Маленького принца, що спонукає до накопичення фразеологізмом текстових смислів.

Домінантні фразеологізми казки «Маленький принц», як показало дослідження, будуються на образах-прототипах і актуальних образах. Це допомагає вивченню оригінального суто авторського сприйняття світу.

Для актуалізації і сприйняття смислу фразеологічної домінанти існують такі контекстуальні засоби, які формують асоціативні ряди для більш глибокого сприйняття концептуального смислу, що міститься у ФД. Фразеологічні домінанти, що характеризують життєві позиції персонажів, а через це саме і світосприйняття автора, займають центральне місце у концептуальному змісті тексту.

ВИСНОВКИ

В даному дослідженні ставились конкретні задач, вирішення яких було підпорядковане головній меті роботи.

Як об'єкт даного дослідження ми визнавали фразеологічні одиниці як особливий тип мовного знаку, і як всякий знак, який характеризується з боку трьох аспектів: форми, де елементи мови, в свою чергу, відрізняються багатокomпонентністю; щодо їх змісту – вони характеризуються переосмисленням компонентів, тобто ідіоматичністю; в функціональному плані їм властива стійкість і загальноповживаність.

Той факт, що фразеологічні одиниці широко використовуються в художніх текстах, привертає останнім часом увагу лінгвістів. Функціональний аспект фразеологічних одиниць, тобто їх вживання у певних типах дискурсів, а саме у літературних текстах стає головною метою багатьох наукових досліджень [Н.Г. Баженова 2011, Н.Н. Баскакова 2010, Е. Ю. Белозерова 2015, Г.В. Беликова 2017, М. В. Гоголан 1988, Н. Н. Захарова 2001, М. Л. Ковшова 2001, А. М. Мелерович, В.М. Мокиєнко 2008 та інш.]. Функціональний підхід робить дослідження фразеологізмів важливим і актуальним. Так, проблеми, досліджувані лінгвістами в ході аналізу функціонування ФО в оповідному творі, зводилися до наступних: роль ФО в експлікації концептуального змісту художнього тексту; фразеологічний склад аналізованих літературних текстів та його вплив на когезію тексту, фразеологічні конфігурації як ключові епізоди оповідання, фразеологізми як засіб формування оповідної структури тексту, обумовленість використання фразеології переконаннями письменників. Не зважаючи на різноманітність питань, що досліджувались, вчені прийшли до висновку, що мова художнього твору – найбільш надійне джерело, яке дозволяє встановити закономірності функціонування фразеологічних одиниць.

Цікаві дослідження на матеріалі різних мов щодо функціонування фразеологічних одиниць у літературному тексті призводять вчених до висновків про своєрідне існування фразеологізмів в тексті: реалізуючись в художньому тексті фразеологічні одиниці мають здатність формувати

фразеологічні доміанти [Е. А. Федоркіна 2006, М.А. Фокіна 2008, М.Р. Проскур'яков 2015]. Спираючись на дане ствердження, ми виходили з такого положення про фразеологічні доміанти: фразеологічні доміанти – це блок вживань фразеологічних одиниць співвіднесених з тематичним, сюжетно-композиційним, образним рівнями художнього тексту, включених в логічну послідовність структурно-семантичної будови твору. Як показало дане дослідження, всі ці якості фразеологічних доміант слугують забезпеченню цілісності літературного твору.

Намагаючись довести важливу роль фразеологічних доміант в створенні концептуального змісту літературного твору і в структурно-смысловій організації тексту, ми побудували наше дослідження на аналізі фразеологічних одиниць в умовах близького контексту та в впродовж всього тексту твору А. Екзюпері «Маленький принц».

Щодо першого зазначеного підходу, нами була виявлена семантична взаємодія фразеологічних одиниць з контекстним оточенням у вигляді створення асоціативних рядів доміантної фразеологічної одиниці.

Слід зазначити, що у якості доміантних вибирались такі фразеологічні одиниці, до складу яких входить слово, яке несе в собі символічне значення, семантичний прийом, що був відзначений багатьма дослідниками творчості А. Екзюпері [Гуськов, Баженова Шумай, Biagioli, N.]. У роботі таке поняття, як символічне значення розумілось наступним чином: символічного значення слів є однією з відправних точок виходу в область світосприйняття автора твору, його світогляду.

Разом с цим асоціативний ряд розумівся як повторюваність значення фразеологічної доміант завдяки певним лексиско-семантичним одиницям у близькому контексті. Так у роботі було визначено асоціативні ряди 5 фразеологічних доміант, що аналізувались: *l'eau peut aussi être bonne pour le cœur, le plus important est invisible, on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est invisible pour les yeux, on ne connaît que les choses que l'on apprivoise, s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître* (Додаток А). У перерахованих ФД символічними значеннями

володіють слова *l'eau* – сутність життя людини, її духовна їжа, *invisible* – найголовніше у людини є її душа (духовні якості), яка є невидимою, *le cœur* – чуттєве сприйняття дійсності, *apprivoiser* – відповідальне ставлення до дружби та любові (до тих, кого любиш), *mauvaise plante (les baobabes)* – існування зла на землі, боротьба зі злом.

Формування і розвиток концептуального значення ФД, що було доведено, відбувається у рамках близького контексту за рахунок формування асоціативних рядів, де елементами можуть виступати синоніми слів-символів, похідні від них слова, розвиток контекстуального значення, поява певних стилістичних прийомів (метафори, гіперболи, порівняння), синтаксичні конструкції. Лінгвістичні засоби формування асоціативних рядів (парадигм) в межах близького контексту ми розглядали як фразеологічні конфігурації. Іншими словами узагальненість всіх можливих лінгвістичних засобів у межах вузького контексту, що інтерпретують різні змістовні складові концептуального значення ФД, називаються у роботі фразеологічними конфігураціями. Фразеологічні конфігурації можуть зустрічатися у різних главах твору. У такому випадку концептуальний зміст фразеологічної домінанти, на нашу думку, є організованим за принципом полів, тобто не є локалізованим завдяки одній мовній одиниці – домінантному фразеологізму, а завдяки своїй динаміці є розповсюдженим у різних главах тексту, які містять свої асоціативні парадигми. Отже, концептуальне поле є сформованим фразеологічною домінантою і асоціативними рядами, які зустрічаються у близькому контексті у різних главах і розкривають глибинний авторський зміст.

Той факт, що концептуальний зміст фразеологічної домінанти може розкриватися у близькому контексті різних глав, навів нас на думку, що твір ховає в собі потенціал виявлення нових смислів і феноменів під час актуалізації у фразеологізмів текстів казки.

Багато дослідників визнають своєрідність мовної призми твору А. Екзюпері «Маленький принц» через яку автор оцінює світ. Таке оригінальне бачення і сприйняття світу, що актуалізується у літературі через твір-казка

містить ідеї, що ховаються за певною кількістю звичайних речень, які у самій тканині казки перетворюються у афористичні. Саме тому такі речення розглядалися нами як фразеологічні утворення, тому що, за нібито звичайним висловом, було сховано глибоку авторську ідею.

Отже, щодо другого підходу до вивчення особливостей функціонування фразеологічних домінант у казці, який має на увазі аналіз концептуального змісту ФД впродовж всього тексту без винятку, то ми виходили з наступного.

По-перше, автор будує розповідь на протиставленні дорослі люди / діти, що є помітним з перших глав книги: зустріч з льотчиком, зустріч Маленького принца з дорослими людьми під час подорож по різних планетах. Цей змістовний факт дозволив нам визначити існування такого концепту, як «дорослі люди» («*les grandes personnes*»). Формування змісту даного концепту відбувається також фразеологічними домінантами, які, за визнанням вже у даній роботі прийомом, містять у своєму складі однойменне словосполучення – *les grandes personnes* – і надають характеристику дорослим через сприйняття їх дитиною, Маленьким принцом. Під час дослідження було виявлено більш 20 вживань речень прототипів фразеологічних одиниць, що надають характеристику дорослим (Додаток Б).

По-друге, творі формування фразеологічної домінанти завжди пов'язане з реалізацією речення-прототипу фразеологічної одиниці. Разом з цим, будучи прототипом ФО, вихідне речення потенційно містить і переносне фразеологічне значення, виходячи з загальної ідеї твору. Застосовуючи речення-прототип фразеологічної одиниці, автор спочатку розширює його значення необхідними для цілей казки текстовими смислами. Саме це ми спостерігаємо у формуванні змісту концепту «дорослі люди» («*les grandes personnes*»).

Головним теоретичним здобутком даного дослідження є те, що нами було надане визначення фразеологічної домінанти, а також був розроблений і застосований комплексний аналіз функціонування фразеологічних домінант як носіїв концептуального змісту у тексті-казці французького письменника ХХ століття А. Екзюпері.

Запропоновані два підходи до аналізу ФД надали змогу глибше зрозуміти як особливості світогляду та світосприйняття автора, що безумовно мало вплив на ідейний зміст твору, так і з'ясувати композиційно-тематичні особливості даного твору через аналіз ФД у вузькому контексті та впродовж усього тексту.

Перспективу даного напрямку дослідження вбачаємо у вивченні формальних трансформацій і семантичної динаміки фразеологічної семантики у будь-якому літературному творі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аникин Е.Е., Чудинов А.П. Дискуссия о русской языковой картине мира
Обзор полемики Анны Вежбицкой и Патрика Серио по проблемам русской
языковой картины мира. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/diskussiya-o-russkoy-yazykovoy-kartine-mira/viewer> 2012 (дата звернення 11.05.2019).
2. Анохина С.В., Латыпова Э.М. Фразеология в когнитивном аспекте
Филологические науки Вестник Уфимского государственного университета
экономики и сервиса 2015. **Выпуск** № 5. С.100-109.
3. Арзамасцева Н.Ю. Особенности идентификации фразеологической
доминанты в синонимической парадигме (на материале немецкого языка)
автореф. дис..., канд. филол. наук: 10.02.03. URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-identifikatsii-frazeologicheskoy-dominanty-v-sinonimicheskoy-paradigme-na-materiale-nemetskogo-yazyka/viewer>
(дата звернення 08.06.2019).
4. Арсентьева Е.Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте
(на материале русского и английского языков). Казань: Изд. Казанского
университета, 2006. 172 с.
5. Баженова Н.Г. Библия как основа образов и притчей «Маленького принца»
Антуана де Сент Экзюпери. 2011. URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/bibliya-kak-osnova-obrazov-i-pritchey-malenskogo-printsya-antuana-de-sent-ekzyuperi-1> (дата
звернення 09.06.2019).
6. Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Постулаты когнитивной семантики
Известия Серия литературы и языка 57/1. URL: <https://books.google.ru>. 2002 С.
36-45. (дата звернення 21.05.2019).
7. Баскакова Н.Н. Фразеологические единицы в художественной прозе русс-ких
писателей-народников: на материале произведений Н.Н. Златовратского и А.И.
Левитова: автореф. дис..., канд. филол. наук: 10.02.04. URL: [https:// www.](https://www.)

dissercat.com/content/frazeologicheskie-edinitsy-v-khudozhestvennoi-proze-russkikh-pisatelei-narodnikov. (дата звернення 26.05.2019).

8. Беликова Г.В. Фразема как когнитивно-дискурсивный способ семиотизации этно-культурного пространства. Журнал Преподаватели XXI века. 2017. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazema-kak-kognitivno-diskursivnyy-sposob-semiotizatsii-etnokulturnogo-prostranstva>. (дата звернення 26.05.2019).

9. Беликова Г.В. Фразема как когнитивно-дискурсивный способ семиотизации этно-культурного пространства. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazema-kak-kognitivno-diskursivnyy-sposob-semiotizatsii-etnokulturnogo-prostranstva>. Тверь, 2017 (дата звернення 30.05.2019).

10. Белозерова Е.Ю. ISSN Реализация прагматической функции фразеологизмов в художественном тексте. *Вестник Волгоградского государственного университета* 2015. Выпуск № 3 (27). С. 198-220.

11. Бернат О.С. Слово-символ как текстообразующая единица поэтического произведения. Вестник № 1. 2017. Южно-Уральского государственного университета. Серия: Лингвистика. Том 14. URL: <https://scholar.google.ru/citations?user.VridiooAAAAJ&hl.ru>. (дата звернення 26.05.2019).

12. Болотнова Н.С. Художественный текст в коммуникативном аспекте и комплексный анализ единиц лексического уровня. Текст. Изд. Томск: Томского ун-та, 1992. 312 с.

13. Брагина Н.Г. Фрагмент лингвокультурологического лексикона (базовые понятия) *Фразеология в контексте культуры*. Изд. М.: Языки русской культуры, 1999. С. 131-139.

14. Виноградов В.В. О языке художественной прозы Избранные труды. Т. 5. М.: Наука. 1980. 361 с.

15. Волкова Н.Н. Русская эмотивная фразеология в языке и тексте. Русский язык: автореф. дис... на соискание ученой степени канд. филол. наук. Воронеж, 2005. URL: <http://cheloveknauka.com/russkaya-emotivnaya-frazeologiya-v-yazyke-i-tekste#ixzz5pEpHbrL46>. (дата звернення 26.05.2019).

16. Волошина К.С. Фразеологизм как средство концептуализации понятия «гендер» (на материале английского и русского языков): автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.19 Нальчик, 2010. 25 с.
17. Воробьев В.В. Лингвокультурология: теория и методы. М.: Наука 1997. 261 с.
18. Гаврин С.Г. Заметки по теории фразеологии *Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц*: Мат-лы межвуз. симпозиума.– ТГПИ. 1972. Выпуск №2. С. 127-142
19. Гак В.Г. Введение к новому большому французско-русскому фразеологическому словарю. *Новый большой французско-русский фразеологический словарь*. М. : Рус. яз. Медиа, 2005. С. 13-15
20. Гапченко О.А. Фразеологічні одиниці як фрагмент національної мовної картини світу Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2008. Вісник №19. С. 35-37.
21. Гришман М.М. Язык поэзии *Проблемы художественного языка*. Самара, 1997 г. Выпуск № 6. С. 82-87.
22. Гоголан М.В. Текстовая значимость фразеологических единиц в художественных произведениях (на материале современного английского языка) Текст: автореф. дисс... канд. филол. наук. М., 1988. 24 с.
23. Гуськов В.В. Персонажи-символы в творчестве Антуана Де Сента-Экзюпери (на примере произведений «Маленький принц» и «Ночной полет») URL: [https://sibac.info/archive/guman/5\(42\).pdf](https://sibac.info/archive/guman/5(42).pdf). (дата звернення 30.05.2019).
24. Гусева А.Е. Основы лингвокогнитивного моделирования лексико-фразеологических полей в немецком и русском языках Текст: автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.20. М., 2008. 44 с.
25. Гутовская М.С. Фразеология в когнитивном аспекте *Die slawischen Sprachen im Licht der kognitiven Linguistik (Славянские языки в когнитивном аспекте)*. Wiesbaden, 2010. С. 241-255.
26. Добровольский Д.О. Образная составляющая в семантике идиом Вопросы языкознания. 1996, Выпуск № 6. С. 71-93

27. Жидкова Г.Ф. автореф. дисс... на соискание ученой степени канд. филол. наук. *Художественные функции фразеологизмов* (на материале романа И.А. Гочарова «Обрыв»). 10.02.01. русский язык Москва, 1998. 100 с.: URL: <http://cheloveknauka.com/hudozhestvennye-funksii-frazeologizmovixzz5g4lj8Jnl> (дата звернення 09.06.2019).
28. Жуков В.П. Об устойчивости и вариантности на семантическом уровне. *Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц*. Мат-лы межвуз. симпозиума. ТГПИ.1972. С. 20-29.
29. Захарова Н.Н. Особенности использования фразеологических единиц в художественном тексте (на материале произведений В.М. Шукшина) Текст.: дисс... канд. филол. наук Тула, 2001. 235 с.
30. Залевская А.А. Введение в психолингвистику: учеб. 2-е изд., Российский государственный гуманитарный университет. М.: 2007. 558 с.
31. Золотова Н.О. Проблема ядра и периферии в исследованиях лексикона человека. *Слово и текст: психолингвистический подход*. Тверь: Тверкой государственный университет, 2004. Выпуск № 2. С. 71-83.
32. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. М.: Наука, 2007. 558 с.
33. Караулов Ю.Н. Показатели национального менталитета в ассоциативно-вербальной сети. *Языковое сознание и образ мира. Сборник научных трудов*. М.: Институт языкознания. РАН. 2000. С. 22-26.
34. Карасик В.И. Прагматические функции фразеологизмов Текст. *Коммуникативно-прагматические аспекты фразеологии*. Волгоград: Перемена, 1999. С. 5-7.
35. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. М.: Просвещение. 1977. 283 с.
36. Ковшова М.Л. Фразеология и дискурс: к формулировке проблемы Текст. *Фразеология 2000: материалы научной конференции «Фразеология на рубеже веков: достижения, проблемы, перспективы»*. Тула: Издательство ТГПУ, 2000. С. 98-120.
37. Ковшова М.Л. Интеракция языка и культуры «в действии»: культурная интерпретация фразеологизмов. *Живодействующая связь языка и культуры*.

- Материалы конф., посвященной юбилею проф. В.Н. Теля.* Тула, 2010. В 2-х тт. Т. 1. С. 267-290.
38. Карасик В.И. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс* Текст: Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
39. Карасик В.И. *Антология концептов* Текст: в 2 Т. 1. Волгоград: Парадигма, 2005. 352 с.
40. Ковшова, М.Л. *Фразеология и дискурс: к формулировке проблемы. Фразеология-2000: материалы научной конференции «Фразеология на рубеже веков: достижения, проблемы, перспективы».* Тула: Издательство ТГПУ. 2000. С. 78-99.
41. Кунин А.В. *Фразеология современного английского языка.* 2-е изд., перераб. М.: Высшая школа. 1996. 381 с.
42. Маслова В.А. *Когнитивная лингвистика: учебное пособие* Текст: 3-е изд., перераб. и доп. Минск: Тетра Системс, 2008. 272 с.
43. Мелерович А.М., Мокиенко В.М. *Жизнь русской фразеологии в художественной речи.* 2008 URL: [https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/Social Science](https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/Social_Science) (дата звернення 12.06.2019), 855 с.
44. Полиця Т.Д. *До питання про когнітивно-орієнтований опис фразеологічних та паремійних номінацій концепту.* Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2013. Вип. 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2013_10_29. (дата звернення 29.09.2019), С. 115-118.
45. Попова З.Д. *Когнитивная лингвистика.* М.: АСТ: Восток – Запад. 2007. 314с.
46. Потєбня А.А. *Мысль и язык.* Киев. СИНТО. 1993. 192 с.
47. Почаєва Л.Х. *Концепт «дружба» в философской сказке Антуана де Сент-Экзюпери «Маленький принц».* *Образование и наука в современных реалиях: материалы IV Междунар. науч. практ. конф.* Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс». 2018. С. 234-236.
47. Приходько А.М. *Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики.* Запоріжжя: Прем'єра. 2008. 332 с.

48. Проскуряков М.Р. Динамика фразеологизма как фактор развития русского языка и речи. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. Выпуск № 2-3 URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=23715> (дата звернення 12.06.2019).
49. Прокофьева А.В. Текстобразующие функции фразеологических единиц в поэзии В.С. Высоцкого 2002, URL: <https://www.dissercat.com/content/tekstoobrazuyushchie-funktsii-frazeologicheskikh-edinit-v-poezii-v-s-vysotskogo> (дата звернення 12.06.2019).
50. Сазонова Т.Ю. Моделирование процессов идентификации слова человеком. Психолингвистический подход: монография. Тверь: Тверской государственный университет, 2000. 134 с.
51. Самарская Т.Б., Мартиросьян Е.Г. Концепт и концептосфера в литературном произведении: соотношение понятий. 2014. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/kontsept-i-kontseptosfera-v-literaturnom-proizvedenii-sootnoshenie-ponyatiy.pdf>. (дата звернення 22.06.2019).
52. Салапов В.В. В. Л. Архангельский и его вариационный метод изучения ФЕ. Материалы VIII Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум» URL: <https://scienceforum.ru/2016/article/2016019913> (дата звернення 26.12.2019).
53. Сосновская И.В. Влияние социокультурных факторов на современное состояние литературного образования. URL: <http://ce.if-mstuca.ru/index.php/130000/sociocultural>. (дата звернення 30.06.2019).
54. Сосновская И.В. Введение в методику обучения литературы: учебное пособие. URL: <http://ce.if-mstuca.ru/index.php/130000/sociocultural>. (дата звернення 05.07.2019).
55. Стернин И.А. С любовью к языку. Москва-Воронеж: 2002. С. 44-51 URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/sternin02a.htm>. (дата звернення 10.08.2019).
56. Телия В.Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Языки русской культуры. 1996. 288 с.
57. Телия В.Н. Что такое русская фразеология? М.: Наука. 1966. 84 с.

58. Толикина Е.Н. Об общем и отличительном признаке фразеологических единиц, отграничивающем их от нефразеологизмов. *Проблемы устойчивости и вариантности фразеологических единиц*. Сб. ст. ТГПИ. Тула, 1972. С. 7-19.
59. Ужченко В.Д. Когнітивні аспекти вивчення фразеології в Україні. Текст. Лінгвістика: зб. наук. праць. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2008. Випуск №2 (14). С. 46-59.
60. Фокина М.А. Фразеологические единицы в повествовательном дискурсе: на материале русской художественной прозы XIX-XX веков. URL: <https://www.dissercat.com/content/frazeologicheskie-edinitsy-v-povestvovatelnom-diskurse-na-materiale-russkoi-khudozhestvennoi>. (дата звернення 10.08.2019).
61. Федоркина Е.А. Фразеология в художественном дискурсе. URL: <http://www.dslib.net/russkij-jazyk/frazeologija-v-hudozhestvennom-diskurse-e-i-nosova.html>. (дата звернення 20.09.2019).
62. Харитоновна Е.Ю. Лексикографическое описание лексико фразеологического поля «*Черты характера человека*»: на материале современного немецкого языка: автореф. дис... канд. филол. наук. М. 2005. 29 с.
63. Чижова Л.А. Понятие концепта и системы концептов в теории коммуникации. М.: МГУ. 2007. 134 с.
64. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики. М.: Наука. 1973. 229 с.
65. Шумай К.И. Персонажи-символы в творчестве Антуана Де Сента-Экзюпери (на примере произведений «Маленький принц» и «Ночной полет» Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки: сб. ст. по мат. XLII междунар. студ. науч.-практ. конф. Випуск № 5(42). URL: [https://ibac.nfo/archive/guman/5\(42\).pdf](https://ibac.nfo/archive/guman/5(42).pdf). (дата звернення 23.09.2019).
66. Biagioli, N. (2001). Le dialogue avec l'enfance dans *Le petit prince*. *Études littéraires*, 33 (2), 27-42. URL: <https://doi.org/10.7202/501291ar>. (дата звернення 29.09.2019).
67. Yacoubovish Y. Défigement dans les textes poétiques (thèse de doctorat: typologie et exemples en français, espagnol, catalan, russe, biélorusse). *Lexicologie Terminologie Traduction : nouvelles recherches au coeur d'un système, sous la*

direction de M. Mangeot-Ngata. № 1-2. 2013. P. 251-275. URL: https://www.persee.fr/doc/equiv_0751-9532_2013_num_40_1_1390 (дата звернення 20.10.2019).

68. Magné Bernard Expressions figées et fonctionnement des contraintes dans La vie mode d'emploi : l'exemple des «couples». URL: <https://journals.openedition.org/semen/2106?&id=2106&lang=en>. (дата звернення 10. 07. 2019).

69. Potapov V. Gospel Parables [Electronic Resource] Archpriest V. Potapov. Access Mode: URL: http://www.stjohndc.org/Russian/parables/r_00Parab_title.htm, free access. (дата звернення 10.10.2019).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

69. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов. 5-е изд., испр. и доп. Назрань: Пилигрим, 2010. 486 с.

70. Малерович А.М. Мокиенко В.М. Фразеологизмы в русской речи. Словарь. Москва: Русские словари, 1994 г. 864 с.

71. Молотков Словарь русского языка Москва: Русский язык, 1987. 542 с. URL: <https://www.twirpx.com/files/science/languages/rus/dictionaries/phraseological/> (дата звернення 12.06.2019).

72. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов СПб., 2008. URL: <http://www.Classes.ru>. (дата звернення 22.06.2019).

73. Dictionnaire français. Dictionnaires Larousse français. URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> (дата звернення 12.10.2019).

74. Citations: littérature. Dictionnaire de français Larousse. URL: <https://www.larousse.fr/litterature/citation> (дата звернення 14.10.2019).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

76. Antoine de Saint-Exupéry. *LE PETIT PRINCE*. 1943. Publication du groupe «Ebooks libres et gratuits» URL: <http://www.ebooksgratuits.com/>. (дата звернення 19.10.2019).

77. Antoine de Saint-Exupéry. *LE PETIT PRINCE* Livre audio. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TVIK2Dj-d4E>. (дата звернення 19.10.2019).

ДОДАТОК А

ПОБУДОВА

АСОЦІАТИВНИХ РЯДІВ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ КОНФІГУРАЦІЯХ

Концептуальні поля (актуалізатора авторського смислу / задуму)				
Сутність життя (людське буття)	Душа людини (моральної краси)	Почуття	Істинна дружба і любов	Зло на землі
I. Фразеологічні домінанти				
l'eau peut aussi être bonne pour le cœur	le plus important est invisible	on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est invisible pour les yeux.	on ne connaît que les choses que l'on apprivoise.	s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître
Слова з символічним значенням				
l'eau :	invisible	Le coeur :	L'amitié (l'amour)	les baobabes
Символічне значення слів, що входять до ФД (авторське концептуальне значення)				
сутність життя людини, її духовна іжа;	найголовніше у людини є її душа (духовні якості), яка є не видимою;	чуттєве сприйняття дійсності.	відповідальне ставлення до дружби та любові (до тих, кого любиш);	існування зла на землі, боротьба зі злом;
II. Формування асоціативних рядів (парадигм) (фразеологічні конфігурації близького контексту)				
l'eau à boire qui s'épuisait me faisait craindre le pire.	ce qui fait leur beauté est invisible !	Le langage est source de malentendus [ch. XXI]d	Tu deviens responsable toujours de ce que tu as apprivoisé [ch. XXI],	Il faut s'astreindre régulièrement à arracher les baobabs [ch. V].
	ce qui embellit le désert, dit le petit prince, c'est qu'il cache un puits quelque part...	Quand on veut faire de l'esprit, il arrive que l'on mente un peu. [Ch. XXVII].		ils la font éclater. «Enfants! Faites attention aux baobabs! Mais le danger des baobabs est si peu connu, et les risques

				courus [ch. V].
		Mais les yeux sont aveugles. Il faut chercher avec le cœur		Les baobabs, avant de grandir, ça commence par être petit [ch. V].
				s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître [ch. V].

**Домінантні фразеологічні одиниці що формують
концептуальний зміст «дорослі люди» («les grandes personnes») у творі А.**

Екзюпері «Маленький принц»

№		Змістовні складові концепту	глава
1.	Toutes les grandes personnes ont d'abord été des enfants. (Mais peu d'entre elles s'en souviennent.)		dédicace
2.	J'ai montré mon chef-d'œuvre aux grandes personnes et je leur ai demandé si mon dessin leur faisait peur. J'ai alors dessiné l'intérieur du serpent boa, afin que les grandes personnes puissent comprendre. Elles ont toujours besoin d'explications.	Сприйняття дитини відрізняється від дорослих: воно базується на багатій уяві.	Ch.1.
3.	Les grandes personnes m'ont conseillé de laisser de côté les dessins de serpents boas ouverts ou fermés, et de m'intéresser plutôt à la géographie, à l'histoire, au calcul et à la grammaire	Дорослі не здатні розпізнати творчої схильності дитини.	Ch.1.
4.	Les grandes personnes ne comprennent jamais rien toutes seules, et c'est fatigant, pour les enfants, de toujours et toujours leur donner des explications.	Турботи дорослим відволікають їх від порозуміння з дитиною.	Ch.1.
5.	J'ai beaucoup vécu chez les grandes personnes. Je les ai vues de très près. Ça n'a pas trop amélioré mon opinion.	Діти бачать вади дорослих.	Ch.1.
6.	J'avais été découragé dans ma carrière de peintre par les grandes personnes, à l'âge de six ans,	Дорослі здатні відвернути дитину до її покликання чи схильності.	Ch.2.
7.	Mais personne ne l'avait cru à cause de son costume. Les grandes personnes sont comme ça	Дорослі сприймають все зверхньо.	Ch.4.
8.	Les grandes personnes aiment les chiffres.	Дорослі люблять рахувати, здебільш гроші.	Ch.4.
9.	Il ne faut pas leur en vouloir. Les enfants doivent être très indulgents envers les grandes personnes.	Діти повинні бути поблажливі до дорослих.	Ch.4.
10.	C'est triste d'oublier un ami. Tout le monde n'a pas eu un ami. Et je puis	Діти стають доросли - ми і не в змозі і	Ch.4.

	devenir comme les grandes personnes qui ne s'intéressent plus qu'aux chiffres.	запобігти всіх вад, притаманних дорослим	
11.	je ne sais pas voir les moutons à travers les caisses. Je suis peut-être un peu comme les grandes personnes. J'ai dû vieillir.	Сприйняття світу дорослими на таке свіже як у дітей.	Ch.4.
12.	Tu parles comme les grandes personnes! Mais, impitoyable, il ajouta : – Tu confonds tout... tu mélanges tout!	Дорослим у порівнянні з дітьми не притаманна точність у сприйнятті світу	Ch. 7.
13.	Les grandes personnes sont bien étranges», se dit le petit prince, en lui-même, durant son voyage.	З огляду дитини дорослі-дивні	Ch. 10.
15.	Les grandes personnes sont décidément très très bizarres», se disait-il en lui-même durant le voyage.	дивакуваті.	Ch.12.
17.	Les grandes personnes sont décidément tout à fait extraordinaires», se disait-il simplement en lui-même durant le voyage.	надзвичайні.	Ch.13.
18.	La Terre n'est pas une planète quelconque ! On y compte ... environ deux milliards de grandes personnes.	таких, їх багато !	Ch.15.
19.	Les grandes personnes, bien sûr, ne vous croiront pas. Elles s'imaginent tenir beaucoup de place. Elles se voient importantes comme des baobabs. Vous leur conseillerez donc de faire le calcul. Elles adorent les chiffres : ça leur plaira	Дорослі часто не вірять дітям, вважають себе більш значущими.	Ch.17.
20.	Les enfants seuls savent ce qu'ils cherchent, fit le petit prince.		Ch. 22.
21.	Les hommes? Il en existe, je crois, six ou sept. Je les ai aperçus il y a des années. Mais on ne sait jamais où les trouver. Le vent les promène. Ils manquent de racines, ça les gêne beaucoup		Ch. 21.
22.	On est seul aussi chez les hommes.		Ch. 27.
23.	Le petit prince avait sur les choses sérieuses des idées très différentes des idées des grandes personnes.		Ch. 26.

Résumé

Le thème de recherche est «L'analyse conceptuelle des dominants phraséologiques dans le texte narratif (le matériel de recherche sont les phraséologismes employés dans le texte du conte philosophique d' Antoine de Saint-Exupéry «Le Petit prince»).

Le succès du «Petit prince» pose le problème de son statut littéraire et linguistique. Du côté de ses particularités linguistiques il est à découvrir des choses bien importantes qui sont liées à la compréhension de l'oeuvre en générale. Parmi ces particularités se trouvent des phraséologismes, autrement dit des phrases aphoristiques dont la valeur sémantiques les a rendues stables et phraséologiquement liées.

Au cours de l'analyse on a procédé à repérer des phraséologismes dominants qui se distinguent par leur fonction d'être émetteurs de la vision du monde de l'auteur. Comme tels ont été choisis les phraséologismes suivants : l'eau peut aussi être bonne pour le cœur, le plus important est invisible , on ne voit bien qu'avec le cœur, l'essentiel est invisible pour les yeux, s'il s'agit d'une mauvaise plante, il faut arracher la plante aussitôt, dès qu'on a su la reconnaître. Leur choix est conditionné par leur capacité lexico-sémantique de se reproduire dans les paradigmes associatifs qui se forment dans le cadre du contexte étroit. Pris ensemble, les phraséologismes et les paradigmes forment les champs conceptuels du texte narratif : l'essence de la vie, l'essentiel sont les pensées et les sentiments (le langage est menteur très souvent), la perception du monde réel par l'âme et le coeur, la lutte contre le mal.

Dans le but de finaliser cette recherche et pour créer l'image définitive du contenu conceptuel exprimé par les phraséologismes, on a entrepris l'analyse du concept traversant l'ensemble du texte de même que sa verbalisation. Dans son oeuvre l'auteur s'adresse à deux publics distincts, quoique abstrait : les enfants qui font leur premiers apprentissages du monde et les adultes régressant à un stade infantile.

Ainsi on a constaté la présence du concept dit transversal du texte «les grandes personnes », en relevant du texte tous les phraséologismes qui caractérisent les adultes à travers de tout le texte du conte. En appliquant l'analyse statistique et on a

découvert 24 fois de l'emploi du nom du concept en recherche (il y en a ceux qui ont le caractère répétitif) et on a trouvé 6 phraséologismes grâce auxquels le contenu de ce concept se comble.

Il est à noter que du fait que pour le style de A. Exupéry est largement propre l'emploi symbolique des mots, après avoir trouvé ces mots, on a analysé leur sens: chiffre – l'apparence dépourvu du sens, les baobabs – le mal. Opposant les enfants et les adultes le narrateur crée l'image de ces derniers comme privés d'imagination et de sensualité pendant la perception du monde.

En guise de conclusion on constate le rôle des phraséologismes dans l'oeuvre d'A. Exupéry se fait voir en tant que des constituants du texte narratif, comme explicants la vision du monde de l'auteur, comme créants la cohérence du texte.

Les mots clés: *le phraséologisme, les phraséologismes dominants, le concept, les champ conceptuel, le paradigme associatif, la configuration contextuelle.*

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Жолнерова Ольга Сергіївна, студентка 2 курсу, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність філологія, адреса електронної пошти olikasergeevna777@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Концептуальный анализ фразеологических доминант в повествовательном тексте (на материале произведения А. Экзюпери «Маленький принц»)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____